Előfizetési fölhivás

a

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1874. évi julius—deczemberi folyamára.

„A Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ sokkal régibb ismerősei az olvasó közönségnek, semhogy minden féléví előfizetés idejekor hosszas bemutatásra vagy önajánlgatásra volna szüségök.

Czélban, szellemben a régiek, a mik két évtized óta voltak. **Czéljok**: a fölvilágosodás és józan haladás terjesztése ugy az ismeretekben és az izlésben, mint politikában és közéletben. **Szellemök**: szabadelvü, független, nemzeties.

Terjedelemben és alakban azonban nagy változáson mentek át. Évről évre fejlődve, emelkedve e részben, különösen a jelen év kezdete óta oly terjedelmet s oly küldiszt nyertek, mely e társ-hetilapot, u. m.: a **Vasárnapi Ujság** két-, a **Politikai Ujdonságokat** másfél-, és igy együtt **hetenként negyedfél íven**, a legbővebb tartalmu heti közlönnyé teszi, melylyel a hazai hasonnemü vállalatok közül egy sem versenyezhet.

E nagy terjedelem teszi lehetőségesé nemcsak kivételesen, hanem folytonosan oly nagyobb művek közlését, minő a jelen félévben a **„Tenger alatti utazás“** czimü illusztrált regény első része, melynek folytatását, a rendkivül érdekes és tanulságos olvasmányt befejező második részt a második félévben adjuk.

Örömmel jelenthetjük olvasóinknak azt is, hogy a jövő félévben **Jókai Mórtól** „A Balaton vőlegényei“ czimü elbeszélést lesz alkalmunk közölni, a melyet az ünnepelt iró egyenesen lapunk számára irt.

S általában a **Vasárnapi Ujság** szépirodalmi és egyéb közleményei, valamint képei, becsben és érdekességben folyvást emelkedve, tárczarovatai az eddigihez képest majdnem kétszeres terjedelemben, — a **Politikai Ujdonságok** az események kimeritő közlésében, s végre a **„Magyar Gazda“** czimü melléklettünk a gazdaközönséget érdeklő közhasznu közleményekben, — reméljük, minden jogos igényt ki fognak elégiteni.

Budapest, junius hóban, 1874.

FRANLINK-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. **NAGY MIKLÓS**, szerkesztő.

Előfizetési föltételek:

postai szétküldéssel vagy Budapesten házhoz hordva

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:	Csupán a Vasárnapi Ujság	Csupán a Politikai Ujdonságok
Évnegyedre (julius—szeptember) . . . 3 ft.	Évnegyedre (julius—szeptember) . . . 2 ft.	Évnegyedre (julius—szeptember) 1 ft. 50 kr.
Félévre (julius—deczember) . . . . 6 „	Félévre (julius—deczember) . . . . 4 „	Félévre (julius—deczember) . . 3 „ — „

Azon t. előfizetőket, kiknek előfizetése junius hó végével leján, tiszteletttel fölhivjuk, sziveskedjenek előfizetéseiket mielőbb megujitani, hogy a lapok küldésében fenakadás ne történjék. — Egyes előfizetések legczélszerübben postai utalvány által eszközölhetők, a melyre bérmentesitésül csak egy darab 5 kros bélyeg kivántatik. — Tiz előfizetett példányra gyüjtőinknek egy tiszteletpéldánynyal szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala
(Pest, egyetem-utcza 4-dik szám alatt.)

Utánvét mellett küld szét a már 1849 óta fennálló

Lukovits József-féle
füszer-, thea-, rum- és borkereskedés
Pesten, az ország-ut s czukor-uteza sarkán:

	ft. kr.		ft. kr.
1 font legfin. czukorára süveg számra	— 30	1 font orosz thea	2, 3 —
1 » finom czukor süveg számra	— 28	1 » finom melange thea	3, 4 —
5 » legfin. Cuba kávé . .	5 —	1 » pecco virág-thea	4, 5, 6 —
5 » » jamaika kávé	4 80	1 zománczolt thea-szelencze, 1/2 font melange thea-tartalommal . .	1 50
5 » » mokka arábiai kávé	4 50	1 ugyanaz 1/4 font tartalommal	1 —
5 » » ceylon arábiai kávé	4 50	1 pint braziliai rum-tartal.	1 —
5 » arany-java kávé . .	5 50	1 » cuba rum-tartalomm.	1 60
5 » campinos kávé . . .	4 —	1 » valódi jamaica rum	2 10
5 » campos » . . .	3 80	1 » » legfin. jamaica rum	2 80
5 » legfinomabb rizs . .	— 80	1 font csokoládé 60—80 kr.	1 20
5 » középszerü » . .	— 70	1 » thea-sütemény . . .	1 —

Ezen kivül ajánlom még mindennemü ásvány vizek, pezsgő-, asztali- és csemege borainat, továbbá Milly- és Flora-gyertyákat, Liebig-féle huskivonatot, s minden azt szakba vágó áruczikkeket. Az utolsó posta, vagy vasuti állomás pontos feljegyzése kéretik.

Valódi áruk- és sulymértékért jótállás biztositattik.

(269 4—8) Tiszteletettel *Lukovits József.*

239 **Lőrincz István** (9—12)

lábbeli gyárnok

Budapesten, országut 19-ik szám alatt ajánlja férfi-, nő- és gyermeknemü lábbeli gyártmányait, melyekkel az 1872. é kecskeméti országos kiállitáson bronz-, az aligmult bécsi világkiállitáson pedig érdem-érdemet nyert.

Megrendelések helyben és **vidékre, nagyban** és **kicsinyben** a legnagyobb **pontossággal** eszközöltetnek. **Vidékieknek rendes mérték nélkül is,** csupán centimeter, sőt viselt lábbeli után a **legkényelmesebb lábbellek** utánvétellel küldetnek.

Netalán készletben nem található mértékü lábbeli (kivéve hosszusága czimát) gyára kitünő berendezése mellett gépek segélyével, **2 óra alatt,** szinte **jótállással** elké-zit.

A **„Franklin-társulat“** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest egyetem-utcza 4-ik sz.) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

HOGYAN BOLDOGULUNK?

Irta

Dr. Mathews Vilmos.

Forditotta és megjegyzésekkel ellátta

POLIGÉN.

Két kötet (VIII 236, 284 lap.) — Ára a két kötetnek 1 frt.

(Ezen mű egyszersmind a „Kis Nemzeti Muzeum“ 23-dik és 24-dik köteteit képezi.)

Tartalom: I. kötet. Siker és kudarcz. — Szerencse és balszerencse. — Életpálya választás. — Testi művelés. — Összpontositás vagy a czél egysége. — Önbizalom. — Czélok és módok eredetisége. — Ügyelés a részletekre. — Gyakorlati képesség. — Határozottság. — Modor.

II. kötet. Üzleti szokások. — Ön-hirdetés. — Az akarat és mód. — Tartalék-erő. — Idő-gazdászat. — Pénz, - haszna és kára. — Kereskedelmi bukások — Túlmunkásság és nyugalom hiánya. — Igaz és látszólagos siker.

„Oly fajta könyv ez, s valóban nem alább való, mint a Smiles ismeretes és világhirü Önsegélye; az életbölcseséget számtalan példában adja, melyek legtöbbnyire történelmi s hirneves egyének életéből vannak véve . . . . . tulnyomólag az anyagi élet terén forog, a világi boldogulás módjait fejtegeti, de tiszta erkölcsiani szempontból, a mellett vonzó modorban, élénken és tanusságosan. Alig van, a ki ne tanulhatna belőle, a senki sincs, a ki élvezetet ne merithetne, mint egy jó adomakönyvből“ — **„Vasárnapi Ujság“** 20. szám.

„Nem igen ismerünk könyvet, mely annyi talpraesett gondolatot, gyakorlati életbölcseséget s oly józan világnézletet tartalmazna, mint a szóban levő. Egy fiatal ember a-zaláról sem volna szabad hiányoznia. Mentől nagyobb elterjedést kivánunk e könyvnek.“ **„Székely hirlap“** 38. szám.

„A Franklin-társulat . . . egy valódi kincsecsel ajándékozta meg hazáját. Időszakonként többször lesz alkalmunk e műből idézni: mert az csupa életbölcseség! Vajha a „Kis Nemzeti Muzeum“ e könyve minden magyar asztalán ott volna található . . .“ **Szabadka** 20. szám.

E könyvet az életbölcseség bányájának mondhatnók, melyből sok tanulságot merithet az olvasó, minélfogva nagy elterjedést kivánunk neki, valamint e két köteten kivül az egész vállalatot is a legmelegebben ajánljuk. Gazdagtartalmu könyvtárra tesz szert, a ki azt megszerzi, oly könyvtárt, melyben jobbára a magyar irodalom gyöngyei foglaltatnak. — **Sopron,** 1874. 23. szám.

Kiadja és nyomatja a **„Franklin-társulat“** magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utcza 4-ik szám).

Budapest, junius 21-én 1874.

25-dik szám. **ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK:** a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. **XXI. évfolyam.**

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Haasenstein és Vogler,** Wallfischgasse Nr. 10, **Mosse R.** Seilerstätte Nr. 2 és **Oppelik A.** Wollzeile Nr. 22.

DUKA TIVADAR.

Nem tudom, a haza-föld mi varázzsal vonja szivünket! — énekli a régi kor egy költője s bizonyitja, hogy a hazaszeretet régi erénye s a honvágy régi betegsége már az emberi nemnek. Svájczon kivül talán nincs ország, mely fiainak ez erényével jobban diesekedhetnék, s fiai e betegségével büszkébb lehetne — mint hazánk. A magyar ember (s a mai nemzedéknek annyi módja volt e szomoru tapasztalatokra!) számüzötten, bujdosva, a föld tulsó oldalán is magyar marad, szivben, nyelvben, szokásban; évtizedek mulva is visszaohajt, visszasir a röghöz, melyen bölcsője akadozott s nem halhat meg nyugodtan, mig nem hiszi, hogy hazai föld göröngye fog koporsójára omlani.

A haza iránti hű emlékezésnek s szeretetnek, annyi közt, egyik példája Duka Tivadar hazánkfia is, ki a sors által a föld tulsó oldalára sodortatva, egy századnegyed alatt sem feledte el hazáját, nyelvét, s szivében nem lett idegen a föld iránt, mely szülte. Tudománya által a magyar név dicsőségét emelte a távolban is; két izben látogatta meg hazáját, fél-egyenlitő hosszu utról, s életét befejezni valószinüleg szülőföldjére fog visszatérni ismét.

Duka 1825. jun. 22-én született Sárosmegyében Dukafalván, hol ősi — régi magyar nemes család — századok óta laktak. Tanulását Eperjesen kezdte, Sárospatakon folytatta s bölcsészetet és jogot ismét Eperjesen végzett, amazt Vandrák, ezt Csupka vezetése alatt. Kitünő sikerrel s korán végezte e tanfolyamokat, ugy hogy már 19 éves korában joggyakornoknak esküdt föl a kerületi táblánál s egyszersmind tiszteletbeli esküdti minőségben a megyénél is szolgálatba lépett. Ez volt akkor az előmenetel első lépcsője, s majdnem egyetlen utja, magyar nemes fiunak; s Dukát ma talán a birói vagy tisztviselői pályán találnók, kisebb-nagyobb magasságu fokon, ha — a sors, mely nagy eseményekkel az egyesek élettörténeteit is egy lánczra füzi össze, másképp nem rendelte volna.

Huszonegy éves korában a pesti kir. táblánál lett juratus s ügyvédi joggyakorlatra lépett; 1848-ban pedig, a magyar miniszterium szerveztetvén, ő — Szlávy Józseffel együtt — a bányászati osztály egy irodájában nyert alkalmazást. De a harczra hivó kürt csakhamar megzendült s a fiatal embereket kiszólitotta az irodákból s toll helyett kardot fogatott velök. Duka is az elsők közt volt, kik a veszélyben forgó haza segélykiáltására táborba siettek. Először mint nemzetőr ment a pozsonyi táborba; majd, a schwechati csata után, Görgeynek, az akkor föltünő uj csata-csillagnak, kedvét megnyervén, ez maga mellé vette, s a világosi katasztrófáig el sem eresztette többé oldala mellől. Harczi működése részleteiből elég annyit emlitenünk, hogy az (1849) április 26-dikai komáromi csatánál különösen kitüntette magát, a napiparancsban dicsérettel emlittetett s katonai érdemjelt kapott. Buda ostrománál, az ostrom előtti éjjel a várfalhoz támogatott létrákat kisérő fedezetet is ő vezényelte.

Világosnál a fegyverletétel őt is megfosztá kardjától s egy időre szabadságától is. De sikerült, kivált megrongált egészsége tekintetéből, Gräfenbergbe menekülnie, a hol rendőri fölügyelet alatt használta

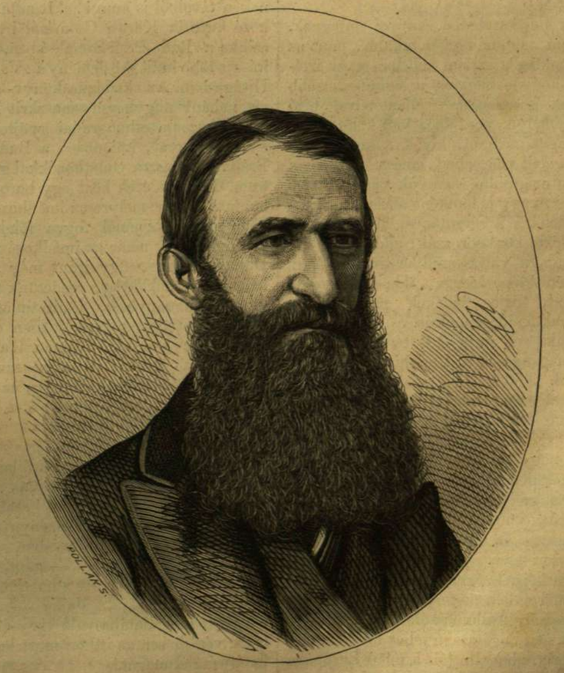

DUKA TIVADAR.

a vizgyógymódot. Egészsége helyre állván, a helyett hogy fogságába visszatérjen, Drezdán át Párisba menekült, s miután a magyar jognak, s azzal együtt az ő készültsége és életmódja alapjának is vége volt, más pályára határozta el magát: az orvosira. A franczia nyelvnek tökéletes birtokában levén, azonnal meg akarta kezdeni az orvosi egyetemen a tanulást; de mielőtt fölvennék, mint idegentől, illető követsége ajánló levelét követelték tőle. Ezt, menekült létére, természetesen nem mutathatta elő, sem meg nem szerezhette, s igy az egyetemre fel sem vétetett. Látta, hogy más hazát kell keresnie, hol nem görditnek ily akadályokat haladhatása elébe s a szintén menekült Türr Istvánnal Londonba ment. Először Amerikába szándékozott, de e tervéről kénytelen levén lemondani, 1850-ben megkezdte Londonban az orvosi tanulmányokat s megfeszitett szorgalommal haladván, a St.-George orvosi kollegium tantermeiben az előadásokat látogatva, künn pedig német és franczia nyelvtanitás által tartva fönn magát, 1853 végével már le birta tenni az orvosi szigorlatokat s egyszerre kész ember volt. A szerencse is kedvezett a fiatal tudósnak. Tanárai egyike fia volt a hires Sir George Pollock tábornoknak, ki az angol hadsereget a veszélyes kheiberi szoroson át Afganisztánból Indiába visszavezette. Pollock tanár a fiatal magyar tudort dicséretel emlitvén atyja előtt, a tábornok kineveztette őt a hadsereghez — Kelet-Indiába. Duka nem habozott soká s az éghajlati viszonyoknál fogva veszélyes indiai szolgálatra elhatározván magát, 1854. február 14-kén már Kalkuttában szállott ki. Először az ottani kórházakban alkalmaztatott, de csakhamar Burma határai felé Tiperába küldetett állomásra, hol két évig maradt. 1856-ban megnősölt s egyszersmind Monghirba, a Ganges partjára, tétetett át.

Az indiai szolgálat, európai embernek, s a nem angolnak még inkább, mint az angolnak is, a szerint kellemes vagy irtózatos, hogy e nagy és a legkülönbözőbb vidékek s éghajlatok ellentéteivel biró ország melyik pontjához van kötve. Mig a Ganges partjain, kivált a szent folyó alsóbb, déli völgyében, emésztő hőség s a mindig megujuló ragályok vagy hirtelen elsöprik, vagy lassanként aláássák az idegen életét s a sárgaláz és fekete pestis martalékai közé sorozzák: addig fölebb, a Himmalaya vidék amfitheatrum-módjára emelkedő lépcsőzetein, üde lég, szelid éghajlat, bájos vidékek paradicsomot alkotnak az idegennek is.

Duka sok ideig erős természettel daczolt a gangesparti Monghir vészes levegőjével. 1863-ig, tehát majdnem hét évig kiállotta annak káros befolyását. Akkor azonban megbetegedett. A ki pedig itt megbetegedik, az tiz esetből kilenczszer a halál eljegyzettje. S mig ilyenkor másokat csak némileg enyhébb vidékre helyeznek át, Dukára nézve csak különös s ritka kedvezménynek kell tekinteni, hogy e kitünő magyar orvost, ki bajtársai s elöljárói szeretetét és becsületét mind tudományos képzettsége, mind egyénisége által teljes mértékben megnyerte, azonnal áttették a veszélyes állomásról. Először Szingaporéba, majd egészsége teljes helyreállháig szabadságra bocsátották, a mit ő Európába visszatérésre s hazája meglátogatására használt föl. Utjában, Egyiptomon át, hol betegsége még sulyosodott, Máltába, hol jobban lett, innen Sziciliába, hol az európai levegő egészen helyreállitotta s végre Olaszországon át hazájába jött.

Az alatt itt is megint nagyot változtak az idők s Duka már akár itthon is maradhatott volna. De szolgálatát még nem akarta ott hagyni s arra 1865-ben vissza is tért. A levegőváltozás ismét ártalmasnak mutatkozott egészségének s kénytelen volt még egyszer visszatérni — ezuttal Angliába. De már 1866-ban ujra Indiában volt s most, különös kedvezésből a nagy birodalom legszebb, legegészségesebb pontjára, a Himalaya-vidék legbájosb völgyébe, a nyugoti Kashmirral határos Szimlába rendeltetett, mely üde s egészséges levegőjeért az alkirálynak s valamennyi gazdag és előkelő keletindiai angolnak nyári lakhelye. Két évig itt lakván, egészsége ismét teljesen megerősödött s átmehetett, a szintén egészséges himalayai-vidéki Sanavatba, a Lawrence-nevü katonai kórházba, mely indiai angol katonák árvái számára alapittatott.

1870-ben ismét a Ganges felé merték vinni s Patnába (a régi hindu Palíputra, a hol a Buddhizmus alapitója Szakia Muni élt s tanitani kezdett,) tétetett át; de nem soká maradt ott s megint csak a hegyvidékre, a Himalaya fensikjai egyikére tért vissza. Dardsilingbe t. i., 7000 láb magasba a tengerszine fölött, Szikkim tartományban Nepal és Tübet határaihoz közel, hol bujdosó tudósunk Körösi Csoma Sándor sirja is van, s hol Duka 1870-től egészen 1873-ig lakott.

Itt töltötte be 20-évi szolgálatát s onnan — alezredesi ranggal — két évi szabadságidőt nyerve, melynek végén ezredesi ranggal léphet nyugdijba: visszatért Európába. A közelebbi hetekben ujra meglátogatta hazáját, mely iránti hű emlékezetének a távolból is annyi jeleit adta. Ezek közé tartozik Körösi Csomáról irt kitünő czikke a »Buda-Pesti Szemlé«-ben, a sir leirása, s több indiai közlemény a »Vasárnapi Ujság«-ban. Az akadémia könyv- s irattárát nehány nagybecsü szanszkrit kéziratal, a muzeum ethnografiai gyüjteményét sok tárgygyal, különösen a Buddha és Bráhma-kultuszra vonatkozókkal gyarapitotta. Érdekes ezek közt egy horog-nemü önkinzó eszköz, melyre az imádkozó buddhista magát karjánál fogva fölakasztva, kerengett: egy neme az imádkozásnak. — Duka a magyar ügy iránt még a távol keleten is érdeklődést s eredetünk és nyelvünk tanulmányozása iránt tudományos buzgalmat tudott költeni, jelesen egy oly kitünő tudósban minő a hindu Radzsendra-Lala-Mittra, a nagy szanszkrit tudós, akadémiánknak is tagja, az Asiatic Society (Bengálban) alelnöke s a londoni akadémia tagja.

Most egyelőre Angliába tért vissza, ott levő családja látogatására. Barátjai közt a legkedvesb emléket — s nekünk is azon igéretet hagyta hátra, hogy szabadsága üres idejében nehány közleményvel fogja érdekesiteni lapunkat. Ázsiában visszatérése előtt — ha visszatér — mindenesetre szándékszik még egyszer s hosszabb időre meglátogatni hazáját. Vajha — a távol világrész szolgálatába való visszatérés helyett, véglegesen az itthon megtelepedésre határozná el magát! —á—r—

Vén koldusnő temetése.

— Lenau. —

Négy férfi, zordan s feketében,
Kiknél öröm s bú idegen,
Gyászpadra téve viszik a nagy
Halál zsákmányát ridegen.

A holt-tetemmel ugy sietnek,
Ki, a hol a béke pihen,
Szegény koldusnő, aludj' békén
Korhadt koporsód mélyiben!

Nem kisér téged bús harangszó,
Sem részvevő, jó emberek;
Csak a nyomor maradt hű hozzád,
Mig pályádnak itt vége lett.

Fukar gőgje az embereknek
Adott rongyos szemfödelet;
A feszület is csonka, melyet
Kezök im föléd helyezett.

De téged nem sért e fanyar gúny,
S mély nyugtodon az nem hat át,
A mért végső utadra néked
Még istent is roszabbat ád.

Egykor virultál ifju fényben,
S dicsében egész falunak;
A mezőn az arató-tánczban
Tied volt legtöbb bámulat.

— Kik téged akkor bámultak, most
Az ifjakból egy sincs veled,
S a hegedü rég összetört, mely
Vidám tánczra hitt titeket.

Benedek Aladár.

A parancsnok jobb szeme.

(Legenda. Bret-Harte-tól.)

A kegyelem 1797-dik évében folyvást erős délnyugoti szelek fujtak a kaliforniai partokon. A san-carlosi kisded öböl, ámbár meglehetősen védve van az áldott Szentháromság-hegyfok által, folyvást háborgó s fölkavart állapotban volt; hullámai élénken csapdosták a missió-kert tengerfelőli falát; a lég mindig habtajtékkal s fövénynyel volt tele; s a mikor Sennor Commandante, Hermenegildo Salvatierra, a helytartósági palota őrszobájának mélyen fekvő vasrácsos ablakából kinézett, érezte, hogy heviti föl s szinesiti meg a tenger sós fuvalma az ő füstaszalt arczait is.

A parancsnok, mondom, gondolkodva nézett ki az őrszoba mélyen fekvő ablakán. Talán a muló félben levő év eseményeit futotta át gondolatában még egyszer. De valamint a helytartósági palotabeli őrségen, ugy azokon sem volt mit hosszas szemle alá venni; az év valamint megelőzői is, nagyon eseményszegény volt, a napok az egyszerü teendők boldog egyhanguságában suhantatova s folyamatukat semmi esemény nem szakitotta félbe. Az egymást szabályszerűen követő ünnepek s szentek-napjai, a San-Diegóból félévenként rendesen érkező futár, a ritka utasszállító hajó, s a még ritkább idegen hajó, — ezek voltak patriarchalis életének egyedüli változatai. De ha nagy dolgok nem történtek, nagy hibák sem követtettek el; ha vivmány nem volt, csalódások sem. Bő aratás és kitartó szorgalom dúsan fedezte az elnökségi s missiói lakók szükségleteit. Kiszakitva a nemzetek családjából, elkülönözve a küzdő világtól, az azt megrendittő háboruk annyit sem érdekelték őket, mint az utóbbi földrengés; a küzdelem, mely a testvér-gyarmatoknak, a kontinens tulsó oldalán,

szabadságot vivott ki, őket legkevésbbé sem érintette. Egyszóval, Kalifornia történelmének az a dicső indiai nyara volt, mely közül annyi költői köd lebeg még most is, a spanyol uralom ama szelid, engedékeny ősze, melyet a mexikói függetlenség télvihara legkevésbbé sem folyt be annak tudata, hogy nem áll módjában erőszakkal meggátolni a hajós kérelmét. Egy hetvennégy ágyus hadihajótól ép oly hidegen megtagadta volna ugyanazt az engedélyt, a mit most a yankee kalmárnaszádjának oly kegyesen megadott. Csak annyit kötött ki, hogy a hajó teljességgel ne közlekedjék a parton levőkkel. »A mi magát illeti, Sennor Captain, fogadja el vendégszeretetemet. Az erőd rendelkezésére áll mindaddig, mig becses jelenlétével szerencsélteti,« s ómodoru udvariassággal ugy tett, mintha távozni akarna az őrszobából.

Scudder Peleg mester elmosolyodott, a mint a jóformán védtelen erődre s a Manilában azelőtt egy századdal öntött két pénészes rézágyura s a tehetetlen őrségre gondolt. Egy perczig arra gondolt, hogy szaván fogja a parancsnokot s betü szerinti értelemben vegye vendégszerető ajánlatát, mert olyan ember volt, a ki az üzletre kinálkozó legcsekélyebb alkalmat sem szokta elszalasztani; de aztán meggondolta, hogy itt alig lesz alkalma valami üzletet csinálni s megelégedett azzal, hogy elfogadjon egy marok vágott dohányt, a mivel a parancsnok megkinálta, mig emez széket tolt a tüzhöz s vendége tiszteletére leoldotta a fekete selyem kendőt, melylyel szürke szemöldei körül voltak kötve.

Mi történt azon éjjel Salvatierra parancsnok és vendége közt, azt nekem, a ki mint komoly krónikás csak a történet főbb pontjaira kell hogy szoritkozzam, nem szükség elmondanom. Mondtam már, hogy Scudder Peleg mester folyékony beszélő volt, s különféle szeszes vizek befolyásánál fogva, melyekkel gazdája nem szünt kinálgatni, még beszédesebbé vált. Elképzelhetjük, mennyit tud beszélni az, a kinek husz éves csevegési készlete van dugaszban! A parancsnok most hallotta először elbeszéltetni, hogyan vesztette el Nagy-Britannia amerikai gyarmatait; meg' hogy Franczia országban forradalom volt; meg' a nagy Napoleon hőstetteit, melyeket Peleg mester talán elevenebben is kiszinezett, mint a parancsnok fölebbvalóinak inyére lett volna. S mikor aztán kezdett kérdezősködni, a parancsnok nem birt neki ellenállani. Rendre-rendre behatolt a Helytartóság és a Missió valamennyi titkába és pletykájába, ama pásztori kor minden sürkoresmai fecsegésébe, a pogányok megtérítésére irányzott kisérletekbe, a telepen levő iskolák ügyébe, s még azt is megkérdezte a parancsnoktól, hol, mikor és hogy' vesztette el a félszemét. Mondják, hogy beszélgetésük e szakánál Peleg mester a zsebeiből több különböző kis tokokat szedegetett elé, mindenféle furcsa limlomot s ujmódi készüléket, sőt azok közül egynémelyt rá kötött a gazdájára. Állitják továbbá, hogy a Peleg mester gonosz befolyása s az általa előhozott különféle üvegesék következtében a parancsnok némileg kibillent komoly magatartásából s oly módon viselte magát, a mi teljességgel nem illett az ő állásabeli egyénhez, és spanyol verseket kezdett szavalni, sőt vékony magas hangon pogány dallamokat és szerelmi dalokat is fütyölgetett, melyekben valami »kicsikéről« volt említés, a ki neki, a parancsnoknak, a »kedves élete« volna. De e gyanusitások, melyeket egy komoly krónikásnak talán nem is illenék föllhozni, csak nagy fentartással fogadandók, s itt csak mint mendemonda emlittetnek. Azt nevezetesen, hogy a parancsnok, jó kedvében, egy zsebkendőt vett elő s azzal a sembicaucua nevü indus táncz ugrándozásait igyekezett megmutatni vendégének, furcsa, de kissé illetlen mozdulatokkal, hitelesebb tudósitók egyenesen tagadásba veszik. Elég az a jelen elbeszélés czéljához képest, hogy Peleg mester, éjfél tájt, ágyba segitette gazdáját, miközben örök és elévülhetetlen barátság fogadalmát váltották, s mikor hajnal felé a vihar csillapult, eltávozott a helytartósági épületből és a General-Courthoz visszasietett. Napfelköltekor a hajó már eltávozott az öbölből.

Nem tudom, megtartotta-e Peleg mester a gazdájának tett igéretét: hogy t. i. a parti néppel közlekedni nem fog. Mondják, hogy a Missióban levő szent atyák hangos éneklést hallottak azon éjjel a két épület közötti téren, mint mikor a pogányok fújják orrhangon zsoltáraikat; hogy az egész telepen, napokig, sóshalszag volt érezhető; hogy egy marok kemény szerecsendió, a mi sem fűszernek, sem magnak nem volt jó, találtatott a pék feleségénél, s hogy jó csomó csizmatalp-szeg, a mi vadzabhoz hasonlitott, de semmire sem volt használható, fedeztetett föl a kovács istállójában. De ha az olvasó meggondolja, mily szent egy yankee-kalmár adott szava, mily szigoruak egy spanyol kikötő felügyeleti rendszabályai, s mily köztudomásu, hogy az amerikaiak a tudatlan nép hiszékenységével nem szoktak visszaélni, bizonyosan megvetéssel fogja visszataszitani e mendemondákat. (Vége.)

A svábhegyi vaspálya.

Minél gyakrabban kell azon méltán komoly aggodalmakat keltő adatokat hallanunk, a melyek jó ivóviz és üde levegő hiányában szenvedő fővárosunk egészségi viszonyait oly kedvezőtlen szinben tüntetik föl: annál őszintébben örvendhetünk minden oly körülménynek, a mely elősegiti azt, hogy a lakosságnak minél több alkalma legyen legalább időnként pár órára elhagyni a város pokoli hőséget sugárzó faltömegét és szórakozást keresni ott, a hol üde lég, szép kilátás, dús növényzet s a szabad természet minden bájai táplálják az életkedvet és egészséget.

Mire e sorok megjelennek, már át lesz adva a közönségélvezetének a svábhegyi fogaskerekü vaspálya, a mely mig egyrészt a legkellemesebb szórakozási helyet, a budai hegyek egyik legszebb pontját teszi igen könnyen és kényelmesen hozzáférhetővé, addig másrészt oly ritka technikai művel szaporitja fővárosunk nevezetességeit, a melylyel alig egy-két európai város dicsekedhetik.

Pár év előtt, midőn azon rohamos áramlatot, mely honunkban a vasutépitkezés terén lázas, de — fájdalom — félszeg tevékenységet fejtett ki, — semmi sem tartóztatta vissza, sokat hallottunk egy nagyobb szabásu tervről, mely szerint egy Buda északi részéről kiinduló és az egész budai hegységet megkerülve a Kelenföldön délről ismét a fővárosba kerülő helyi vasut nemcsak a nyári mulatásra alkalmas helyek összekötését, hanem a főváros könnyebb élelmezését is lett volna eszközlendő. Azonban a közbejött ezerféle csapás megérlelődni sem hagyta ezt a merész tervet. Örülhetünk rajta, hogy e terv bukásával nem ejtetett el egyszersmind teljesen az életre való eszme is, s a megnyitott svábhegyi pálya legalább részben teljesiti azt, a mit ama boldogabb időkre hagyott terv szerint elérni ohajtottak.

Cathry, svájczi születésü mérnök volt az, kinek fejében 1872-ik év őszén a svábhegyi vasut eszméje megfogamzott, és a ki a szükséges méréseket megtevén, azon vonalat kikereste, a mely műszaki tekintetben ugy, mint a közönség kényelmére a legczélszerübbnek mutatkozott, s a melyet ma tényleg kiépitve látunk.

Cathry, miután a hazai bankoknál hiában kopogtatott, a Baselben székelő nemzetközi társulatot nyerte meg a vállalat részére, mely a fogas-vaspályák terjesztésére alakult, s melylyel a legjobb svájczi és délnémet pénzerők állnak összeköttetésben. 1873. április 7-kén megköttetett a szerződés Buda városával, melyszerint 40 évre az épitendő pályára nézve a tulajdonosi jogok és kötelességek Cathry és érdekfeleinek biztositattak; 40 év mulva a pálya a város tulajdonába megy át.

E szerződés értelmében 1873. julius 3-án a közlekedési miniszterium is kiadta a vállalatnak az engedélyokmányt. Még e hónapban megkezdték a földmunkálatokat is azon földterületeken, a melyeket a tulajdonosoktól békés uton megvásárolni sikerült. A szőlők és az érintett erdőre nézve ily egyezség nem jöhetvén létre, itt a törvényes kisajátitást kelle foganatositani. Ennek folytán csak ez év tavaszán lehetett teljes erélylyel folyamatba tenni a munkát, mely aztán oly gyorsan haladt, hogy április közepén az összes alépitmény vagyis a földmunka készen állt és a sineket kezdték lerakni.

RÉSZLET NAGY-SZEBENBŐL.

Ma már az egész pálya teljesen készen áll és vigan robognak rajta a próbavonatok.

Különösen érdekes tanulmányul szolgálhat ezen pálya azoknak, a kik a műszaki dolgok iránt érdeklődnek. Már első pillanatra föltünik, hogy e vasut, a mely 3 kilometer ($^4/_{10}$ mfd) hosszant 277 meter (830 láb) magasságba hatol föl merész emelkedéssel, nem lehet a közönséges. Ily meredek uton, mint ez, a mely 100 ölre több mint 10 öl emelkedést mutat, tehát sokkal nagyobbat, mint a minő jó szekéruton megengedhető, a közönséges mozdony, rendes sineken önmagát sem volna képes fölvonszólni, mert beállana az, a mi a károlyváros-fiumei vasuton már 100 ölenként $2^1/_2$ öl emelkedés mellett is igen gyakran megtörténik, hogy t. i. a gőz gyorsan forgatja ugyan a mozdony kerekét, de az még sem halad helyéből, mert a sima kerék a sima sinen nem képes oly surlódást kifejteni, hogy előre, fölfelé kapaszkodhatnék. Nem a mozdony vonó ereje kevés ez esetben, hanem az a baj, hogy nincsenek körmei, hogy megfogja a sint, melyen tovább kellene csusznia.

Lássuk el szépen egybeillő fogakkal a sint is, a kereket is, és a gőzerő akadálytalanul fogja fölvinni az embert „per ardua ad astra". Ezen elvnek megfelelőleg van a svábhegyi vasut fölépitménye készitve a Riggenbach és Zschocke mérnökök szabadalmát képező ama rendszer szerint, melyben legelőbb Svájczban a Rigi-pálya épült.

A fölépitményre itt is kavicságyat öntenek, melyekbe a sin-talpfák ugy vannak elhelyezve, hogy alattuk hosszgerenda fut végig, és végeiken felül is két segélygerenda fekszik, melyekhez erős csavarokkal vannak ugy megerősitve, hogy az egész talpfasor egy egészet képez és a nagy lejtőn egy sem csuszhatik le.

SVÁBHEGYI FOGASKEREKŰ VASPÁLYA.

ERDÉLYI SZÁSZ NÉPVISELET.

Glatz Tivadar és Koller Károly fényképei után.

Diszruhás városi őr Szebenben.

Gyümölcs- és virágárusnők Beszterczén.

Ünnepi viselet Szent-Erzsébeten.

Templomba készülő leányok Beszterczén.

Ünnepi viselet Beszterczén.

Beszterczevidéki biró és esküdt.

Szenterzsébeti parasztlegények.

Munka-iskola Beszterczén.

Beszterczevidéki mátkapár.

— A talpfákra egy közönséges sinpár van szegezve, mely a kocsik sulyát hordja és a kerekeket vezeti; a kapaszkodásra azonban középen a két rendes sin közt egy harmadik 18 centiméter (7 hüvelyk) széles létra van lefektetve, melybe a rövid erős létrafogak mind külön vannak megerősitve. És ép ez teszi a fölépitményt az ily vasutnál igen drágává, mert a vasanyag rajta kétszer annyi és a mellett a fogas sint nem is lehet egyszerre hengerelni, hanem minden fogat külön kell bele kovácsolni.

A mozdony szintén lényegesen eltér a rendes mozdonyok szerkezetétől. Itt a mozdony és a viztartó szerkocsi (taender) egybe van foglalva és a kazán ugy van megerősitve, hogy midőn a mozdony az erős lejtőn ferdén áll is, a kazán vizszintes állását mégis megtartja s nincs akadályára a gőz szabályos fejlesztésének.

A dugattyu rudja két kisebb fogas kerekét hajt, melyek aztán négyszeres erő-áttétellel átviszik a mozgást ama nagy fogas kerékre, mely középen a fogas létrán fölkapaszkodik. A kocsik első tengelyén szintén van középen egy fogas-kerék, a hátulsón azonban csak futó kerekek alkalmazvák. A menet, daczára a fogaknak, teljesen nyugodt, semmi rázkódással nem jár.

A mozdony fölfelé maga előtt tolja, lejövet maga után bocsátja a vonatot, és igy, ha a kapcsoló lánczok ki is ugranának a lejtős pályán, semmi baj nem történhetik. Két ily mozdonya van a társulatnak, melyek Winterthurban Svájczban készültek.

A föl- és lejáró vonatok a pálya fele utjában fognak kitérni egymásnak, a hol két vágány van lefektetve és egy erős vasgerendákból nagy szakértelemmel készitett sineken eltolható tolóváltó van fölállitva, melyet két ember beállithat ugy, hogy a vonat tetszés szerint egyik vagy másik vágányra menjen. Hasonló tolópadon lehet a mozdonyokat és kocsikat a sinekből a pályára kihozni.

A csinos kiállitásu személy-kocsik, melyek Bécs mellett Hernalsban készültek, bár hosszabbak a rendes vaggonoknál, oly könnyü szerkezetüek, hogy sulyuk csak 99 vámmázsa, és oly erős dörzsfékekkel vannak ellátva, hogy sebes menet közben külön is megállithatók. Különben nyári kéj-kirándulásra szánvák, nyitott oldalakkal, szellős, rácsozott fapadokkal, melyeken 6 személynek van helye egy sorban és 54-nek az egész kocsiban. — Egy vonat, mely 20 percz alatt ér föl, 3 kocsiban 162 személyt szállithat, és igy egy óra alatt 700 embert is fölvihet.

A pálya, miután nemcsak a fölépitmény volt drága, hanem a legjobb helyt fekvő szőlők kisajátitása is sokba került, igen nagy tőkét igényelt, ugy hogy ámbár egy félmértföld hosszuságu sincsen, mégis több mint 800,000 frt van bele fektetve. Ezen tőkének 5%-al 40,000 frt kamat felel meg, és ha a fentartási és üzleti kiadásokat csak 20,000 frtra teszszük, a vállalatnak, hogy jövedelmező legyen, évenként 60,000 frtot és naponta — mivel a tél leszámitásával csak 200 menet-napot lehet fölvenni, — 300 frtot kellene bevennie és mindennap átlag 750 személyt le- és fölszállitani.

Remélhető, hogy a közönség nem fogja cserben hagyni eme vállalatot, mely minden kitelhető módon gondoskodott a kényelemről és e mellett — ámbár a szerződés értelmében 50 krnyi dijt volna jogositva egyszeri menetért beszedni — a menetdijt oly méltányosan szabta meg, hogy egy személy a fölmenetért 30, a lemenetért 20, le és föl 40 krt fizet, egy hónapra előfizetve valamennyi vonatra 8 frtért válthat jegyet.

A forgalom igazgatását maga az épitő Cathry mérnök ur vezeti, a ki idegen származása daczára a legfigyelmesebb buzgalommal igyekszik az egész üzlet magyar szellemét biztositani.

A társulat a Svábhegy legszebb részén több mint 200,000 □ öl területet vásárolt meg, melyen nyári lakok, vendéglők, táncztermek épitése, parkok rendezése által a legszebb nyári mulatóhelyet szándékszik teremteni. Egyelőre a gyönyörü helyen fekvő Eötvös-villa ujjáalakitását vették foganatba, hol a közönség részére pompás vendéglőt fognak berendezni.

Az indóház a legjobb helyen van, ott, a hol a városmajor felső végében a szép árnyékos sétányok végződnek, és a hol a lánczhidfőtől a Zugligetbe menő közuti vaspálya megállapodási helye leend. A tágas pálya-udvarban Walser Frigyes pesti épitész tervei szerint svájczi izlésben épült csinos indóház fogadja be az érkezőt, szép faragványaival, nyitott verandával; „Per ardua ad astra“ fölirattal. A vonat gyorsan repül át a völgyön és átrobogva egy vashidon, a mely a közutat ereszti át maga alatt, merészen kapaszkodik föl a szőlők közt a hegyre, honnan minél magasabbra emelkedünk, annál megragadóbb a kilátás ős Budavár komor bástyáira, a szőke Duna czüstszalagára, a főváros háztengerére, Kőbánya gyártelepeire, mig azon tul Palota, Fóth erdei, a hosszu dombsorok és a Mátra csúcsai zárják be a láthatárt. Most hatalmas fordulatot tesz a vonat be egy kedves erdős völgyecskébe; a kilátás más, tán még szebb az előbbinél. A budai hegység, a Zugliget gyönyörü villái, a Lipót-mező viruló mezői s azok közt az országos tébolyda komoly nagy épülete, a János-hegy erdős koronája és a távolban a magas Pilis sziklatömege tünnek föl előttünk. Fenn a tetőn, a templomon túl ismét csinos svájczi ház fogad, honnan alig kell menni 10 lépést, hogy egész uj felséges kilátást élvezzünk le a Kelenföldre, a Csepel-szigetre, a Duna két ágára, s a végtelen rónaságra. A ki tud gyönyörködni a természet szépségein, annak bizonynyal ez lesz Budapestről a legkedvesebb kirándulási helye és a vidéki, midőn a fővárosba jő, vétkezik önmaga ellen, ha nem élvezi azt, a mit e pályán élvezni lehet.

Szmik Miklós.

Erdélyi szász népviselet.

I.

Egyszerre egy egész-, sőt két jókora csoport képet mutatunk be olvasóinknak, az erdélyi szász népviselet különböző alakjaiból.

Erdélyi szász atyánkfiaival épen most nem a legbarátságosabb lábon állunk. Egy kis házi perpatvarunk van velök, a milyen a századok folytán nagyon sokszor volt s valószinüleg lesz még ezután is. Nem első, nem is utolsó. De azon régi rosz szokásukat, hogy (valódi vagy képzelt) sérelmeik miatti panaszaikkal egeföldet föllármázzanak, s mint a rosz asszony szokott, a szomszédba menjenek panaszkodni s a piaczon mossák a házi szennyest, talán soha oly nagy mértékben nem gyakorolták, mint most. A nagy Németország valamennyi hirlapját tele töltötték a barbár magyarok s ezektől szenvedett elnyomatásuk fölötti kiabálással. Röpiratokban hamisitják meg a történelmet s állitják ferde világitásba a mai magyar politikát, melynek a nemzetiségekkel szemben, ha van hibája, az bizonyára inkább a tulságos engedékenység és gyöngeség, mintsem az ellenkező.

Nekünk azonban, a kik nem vagyunk politikai, hanem ismeretterjesztő lap, ezeken a hasábokon semmi bajunk a politikai perpatvarokkal. Különben is bármennyire sajnáljuk az összeczörödülést, valami tulságos sulyt nem fektetünk rá. Azt hiszszük, majd kibékülnek szász atyánkfiai a maguk kenyerén s mihelyt érdekök ugy kivánja, ismét olyan „jámborok“ lesznek, a milyenek voltak mindig, mikor jobbnak látták két oldalu jellemöknek ezt az oldalát forditani kivül s a lármást, nyelveskedőt és nyerset belül.

Minket azért ez a megzavart barátság nem ösztönöz duzzogásra ellenök s teljességgel nem gátol abban, hogy a mit náluk érdekesnek találunk, föl ne mutassuk, sőt a mit dicséretesnek látunk, el ne ismerjük.

Első sorban mindjárt megvalljuk, hogy népviseleteiket érdekeseknek találjuk.

A jellemző népviseletek s népszokások az átalános miveltség egyenlősitő (nivelláló) befolyása alatt már-már kiveszőben vannak mindenfelé. Csak oly vidékek és népfajok, melyek lehetőleg elzárkóznak a világgal való érintkezéstől, őrzik még e régi sajátságaikat. Az erdélyi szászok e részben is kitünően konzervativ nép. Mindenben ragaszkodnak a régihez. Községi életök és municzipalis szerkezetök épen oly szivósan tartja magát az ujkor ellenkező áramlásaival szemben, mint a hogy pl. a földmivelésben, az iparüzésben, az épitkezésben s a ruházkodásban és az életmódban most is ott vannak a hol századokkal ez előtt voltak. Az idővel haladni semmiben nem szeretnek. S ez, akkor, midőn a haladás bizony sokban igen kétes becsü s a régi jónak uj roszszal való fölcserélésével jár, egyfelől dicséretes is; bár másfelől a merevség, melylyel a régi roszat is megtartják az uj jobbal szemben, épen nem válik sem előnyükre, sem dicséretükre. Legnemzetiebb történetirójuk, szász-voltuknak legmelegebb barátja s mostani berzenkedéseiknek is egyik fő-főmozgatója, Teutsch György Dániel, jelenlegi superintendensök is szemükre veti, hogy pl. a földmivelésben semmit sem haladtak száz vagy kétszáz év óta.

Hogy városaik és falvaik képe, zsinórra vett utczáikkal s egyenlő alaku cserepes kőházaikkal most is az, a mi a nemzeti fejedelmek korában volt, köztudomásu dolog.

Igy vannak ruházatukkal is. A legény, ha felnőtt kort ér, magára huzza a kék nadrágot, a széles bádog kapcsokkal ellátott dolmányt, a hosszuszáru nagy csizmát s épen olyan megfontolt lassusággal megy a templomba vasárnaponként, mint a hogy ment volt a nagyapjának a nagyapja. A leányok magas, mérczealaku, bársonynyal bevont pártája sem különbözik a nagyanyáik leánykorabeliektől.

Ők maguk azt állitják, hogy ezt az öltözetet tőlünk magyaroktól vették volna át. Bár mi azt hiszszük, onnan hozták magukkal valahonnan Flandriából, de azért nem vitatjuk, hogy annak egyes darabjait, például a hosszuszáru csizmát a német csatos czipő helyett, tőlünk is vehették. Mert az bizonyos, hogy a köztük átalánosan viselt széles bőr-tüsző, rézpitykékkel kisallangozva, vagy a nélkül, valamint a néhol látható magas bozontos kucsma tisztán oláh eredetü.

Az ipar-ágak folytatásában sem változtatnak semmit a régi szokáson. Ha ezt, az ipar mai óriás haladása mellett föltétlenül nem dicsérhetjük, de azt dicsérhetjük, hogy az iparos család nemzedékeken keresztül megmarad iparága mellett s azon a nyomon menve folyvást növeli vagyonosságát, mig a magyar csizmadia vagy asztalos fiának, ha kissé megszedte magát az apja, már derogál a „mesterség“, s oly pályát keres, a melyen talán — tiz eset közül egyszer — kielégitheti ambicióját, de kilenczszer azt is elveszti, a mit az apja keresett.

A rangfokozatok is sokkal kevesebbek s most is a régiek az erdélyi szászok közt. Tulajdonképen csak két osztály van: a városi polgár s a falusi paraszt. A városihoz tartoznak a hivatalnokok, a papok, a kereskedők és mesteremberek. A falusihoz a földmivesek. Ritkán lépnek át egyikből a másik osztályba, de a házasság által való keveredéstől nem irtóznak. A vagyonosság mértéke képezi nálok a rangkülönbség egyetlen szempontját e tekintetben.

Hanem községi és municzipális életök annál nagyobb különbséget állit föl náluk a város és a falu közt. Mindenik szász vidéknek és széknek van egy városa, több nincs; s ez az egy város uralkodik az egész szék vagy vidék falui fölött. A városi polgárság választja meg az egész tiszti kart, elkezdve a főbirótól, a ki a szék alispánjaul tekinthető, az inspektorokon át, a kik közt a faluk ki vannak osztva, szolgabirói járások formájára, a városi képviselő testületig, mely a városi ügyekben a vidék beleszólása nélkül dönt, mig a vidéki ügyekben egyenlő számu vidéki s városi képviselők határoznak. Ez, lehet hogy demokráczia volt a régi világban, 48 előtt; de a mai fogalmak szerint ugyancsak épen ellentéte a demokrácziának: a városok felsősége, hogy ne mondjuk kényuralma a faluk s a vidék fölött. De azért próbálja valaki, ha mindjárt a souverain törvényhozás is, ezt megváltoztatni s a faluknak is községi és municzipális jogokat adni: bezzeg felförmed e hires universitás, mely kivált az ujabb időkben, egy kis „tartományi országgyülessé“ erőlködik fölfujni magát, s ugy ágál, mintha neki is olyan horvátországi külön országgyülési s belügyekben törvényhozási joga volna; a miből ugyan semmi sincs, nem is volt soha, akármennyit igyekezzenek is bizonyitgatni.

De ime, akaratunk ellen is majd beletévedünk a politikába. Inkább térjünk vissza képeinkhez. S emlitsük itt meg rólok mindjárt, hogy mind a jelen-, mind a következő közleményünk képei a Glatz és Koller kitünő fénykép-gyüjteményéből vannak kölcsönözve.

Glatz Tivadar, a dicséretesen ismert német ifjusági iró Gl. Jakab fia, valódi művészi természet, kinek számos kitünő rajz, s táj- és néprajzi fényképe maradt fenn, ezelőtt 3 évvel hunyt el, miután művészi hajlamait s ügyességét, tanitványára Kollerre hagyta.

Koller ur, beszterczei középiskolai tanár, egyébiránt nem erdélyi szász, hanem német eredetü férfiu, fényképei által széles körben ismeretes. Chromophotographiái a bécsi világtárlaton is nagy és méltó föltünést okoztak, mert szebbek és tökéletesebbek, mint a milyeneket e nemben eddig bárki is produkált. Ez alkalommal nem muiaszthatjuk el megjegyezni, hogy jelenleg épen fővárosunkban idősz, Borsos ismeretes fényképiői műtermében s gyönyörü képeinek nagy s egyre növekvő kelete van. Népviseleti képei is valódi művésznek bizonyitják. Nemcsak alakokat ad, melyekről végre is meg lehetne látni a népviseleti sajátságokat, mint a divatképekről a „legutolsó“ (dehogy legutolsó, csak legujabb!) párisi divatot; hanem mester a csoportositásban, az állások rendezésében, ugy hogy képei valódi genre-képekké válnak, a mellett pedig a kivitelben sincsenek művészi becs nélkül. Igy válik — s ez az ujabb ipar haladásának a jelleme — a mesterség művészetté; a mivel tartozik is csakugyan, mert a művészetet már-már kiszoritani fenyegetőzik az eddig állta kizárólag elfoglalt térről. A szobrászok helyét kőfaragók, gypszöntők és műasztalosok foglalják el; a festőkét rohammal vették be a fotografusok; megkivánhatjuk: hogy igyekezzenek kárpótlást adni azért, a mit elvetteek. Koller ur fényképeinél nincs is ebben hiány. Mily igazság az eredetiség mellett ez alakokban, e csoportozatokban.

Nézzük csak ezt a beszterczevidéki birót és esküdtet, egészen parasztos szabásu, de valamivel finomabb kelméjü ruhájukban, komoly értelmes arczaikkal, mert a szász paraszt mind értelmes s átalában irástudó; vagy ezt a három virág- s gyümölcsárusnőt, a város végén a sövény mellett pihenőre ülve, kivarrott szép fehér ingeikben, hófehér kendővel a fejöken, piros és kék csikos katrinczájokban, mert nők és leányaik az élénk szineket szeretik a fehér mellett. Ünnepi ruházatuk, pl. a templomba járó, vagy a menyasszonyi öltözék, nem ment a czifraságtól, néha a tulterheltségtől, mindamellett festői.

Egyébiránt ezuttal bővebb kommentár nélkül bocsátjuk olvasóink szemléje alá e kilencz képből álló csoportozatot. Majd a második alkalmával ezekre is visszatérhetünk.

Ezuttal még csak, a lakosok mellé a lakhely némi mutatványaul, Nagy-Szebennek, a szászok fővárosának egy részletét mutatjuk be. A város, ódon alaku, egyszerü házaival, melyek közt csak elvétve találkozik egy-egy modernebb izlésben épült, azt a benyomást teszi ránk, mint a régi német kis városok átalában a polgári igénytelen középszer, de egyszersmind a polgári jóllét benyomását. Az egyszerü házak csoportja fölött középen magaslik a városi főegyház (Stadt-Pfarrkirche), karcsu tornyával, melynek fedelén, szász izlés szerint, négy kis fiók-torony guggol. A katholikus templom, keresztjével, eltörpül mellette. A szász földön, falun és városon, a lutheránus az uralkodó egyház.

Temetők és temetés Párisban.

(Folytatás.)

A párisi sirkertek csöndesek, mert átalános tiszteletben tartatnak. Öreik, kik többnyire kiszolgált katonák, éjjel-nappal járnak föl s alá és vigyáznak. Ritkán történik itt valami olyas dolog, a mi föllépéseiket szükségessé tenné. De 26 évvel ezelőtt oly jelenetek szinhelyei voltak a párisi temetők, hogy fegyveres őröket kellett kirendelni. Ugyanis egy ismeretlen és ki nem puhatolható lény fölbontogatá a sirokat, kivette azokból a hullákat, melyeket szétmarczangolva az utakra hajigált. Néha 10-nél több hullát találtak a földön a legiszonyubb módon megcsonkitva. A városi hatóság rendőröket küldött ki, kutyákat vitetett a sirkertekbe, de sikeretlenül. A párisi nép hirét vevén e dolognak, széltében-hosszában azt beszélte, hogy a megfoghatlan lény nem lehet vérszopó vampyrnál egyéb. A legtöbb sirfölbontás a montparnasse-i temetőben történt. Végre egy pokoli gépet állitottak föl, mely, ha elsütötték, száz meg száz irányba küldé vassodrony-szálait. E gép 1849. márcz. 15-én éjjel elsült és másnap bizonyos François Bertrand nevü őrnagy a gyalogságnál a Val-de-Grôse-i kórházba lépett s megvizsgáltatta testét, melyen igen sajátságos alaku sebek voltak láthatók; ez ember volt a vampyr. Az őrnagy igen szelid ember s kitünő katona volt. Tetteit legkevésbbé sem tagadta. Alázatossággal határos őszinteséggel megvallá, hogy midőn őrülete erőt vett rajta, kiszökött kaszárnyájából, valamelyik temetőbe irányzá lépteit, és kőfalakon keresz ül ugorva érkezett a sirokhoz. Itt csak is kezei segélyével lekaparta a földet, fölbontá a koporsókat, kivette a hullákat, kardjával szétmarczangolta azokat, sőt oly dolgokat is mivelt, melyeket e helyen leirni nem lehet. Ezután az általa megbecstelenitett sírba menekült, vagy valamely árokba ment s itt kataleptikus álomba esett, melyben mindazt látta, a mi körülötte történik. Öt ez éjjeli merényletekben nem zavarta semmi, de utánok több napig ugy érezte magát, mintha összeverték volna. A kutyák megijedve és némán hátráltak előtte. A pokoli gépet, melyről tudomása volt, maga sütötte el. Csodálatos, hogy az emberfölötti erejü monomániának ez áldozata, csak ideiglenes konczessiós vagy ingyenes sirokat bontott föl. Miután szakorvosok által megvizsgáltatott és a haditörvényszék elé állittatott, egy évi fogságra lőn elitélve. Ez ember még most is él; teljesen ki van gyógyitva és a jó magaviseletnek ritka példányképe.

Temetések alkalmával egy kis harang csengése jelzi, hogy a halálnak egy uj áldozata jött lakását elfoglalni. A halottas kocsi a sir közeléig jő, itt leveszik róla a koporsót. Egy barát elrebegi imáját és szentelt vizet locsol a koporsóra. A férfiak a sir körül állnak, a nők pedig, kik nehány év óta, de csakis az alsóbb osztályokból, vesznek részt a temetéseknél, hátul maradnak, s könnyezve tartják kezökben a sir-koszorukat.

Pap nagyon ritkán kiséri a halottat, de az 1852-ben behozott szokás szerint megjelen egy barát, ki a sirnál imádkozik az elhunytnak lelkéért. Ujabban a barát csak akkor jő imádkozni, ha külön meghivják; mert többször visszautasiták s polgári temetések rendezése által tették nélkülözhetővé a papokat. Ily temetéseknél heves beszédeket szoktak tartani. E sekta már oly elterjedt Párisban, hogy 95 egyházi temetésre 5 polgári esik.

Du-Camp tanulmányának utolsó része a párisi temetkezési ügy jövőjére vonatkozik. Most a Szajna-város falain belül fekvő sirkertekben csak az örökös konczessiós helyeket szabad használni. És ez nem helyeselhető eléggé, mert sem az egészségügy érdekével, sem a kegyelettel össze nem fér azoknak ujbóli használása. A Père-Lachaise, a Montparnasse és a Montmartre-ban összesen $1\frac{1}{2}$ millió hulla fekszik, mi egyértelmü azzal, hogy Páris daczol a pestissel, és valóban csodálni kell, hogy e dacz még nem talált visszatorlásra. Legujabban két uj temető nyilt meg, az egyik Jory-ben, a másik St.-Ouen-ban. Amaz a Bicêtre nevü menházzal szemközt, nehány büztterjesztő gyár közelében, homokos földön van, melyben annyi a kavics, hogy koppanva hull a koporsókra; 14 hektárnyi területtel bir, mely 3 évig használható. A st.-ouen-i kissé nagyobb, de a köznép, sivár vidéke miatt, Cayenne-nek hivja; szintén csak 3 évig használható. A hozzá vezető ut korcsmákkal, mulatóhelyekkel, hintákkal, stb. van ellepve. A szórakozás különös helyet választott itt magának s megtörténhetik, hogy, mint Chateaubriand egy másik helyről elbeszéli, itt is a vigadók a temetések láttára telt poharat emelve, fogják mondani: „A te egészségedre Morbus!“ A város e két temetőt azért nyitotta meg, hogy időt nyerjen a temetőkérdés fölötti tanácskozásra. A régi, 66 évig szolgált temetők már most is, a két uj pedig 3 év mulva roppant hátrányára lesznek a közegészségügynek. — Miután a prairiali dekretum szerint nem szabad uj sirkertet Páris falain belől megnyitni, továbbá tekintetbe véve azt, hogy Párisnak összes sirkertjeiben még csak $34\frac{1}{2}$ hektárnyi tér áll szabad rendelkezésre, a 7 évi szükséglet pedig, föltéve, hogy a közös sirárkokat megszüntetni és az ideigleneseket 10 évre fogják kiterjeszteni, összesen 143, rendkivüli időkben 170, illetőleg az örökös sirokkal együtt 177 hektárt tesz. A temetőkérdésben mielőbb végleges határozat hozandó. A földre mostanság, kivált ha ingyenes sirok vannak rajta, természet fölötti munkát rónak. Az első öt évben rendes módon enyésznek el benne a hullák, a második öt évben már nehezen, a harmadikban pedig sehogy sem. A már többször használt földben a hullák nem rothadnak többé. Bizonyitja ezt egy ásás a déli temetőben, hol egy 7 métre-nyi mély közös sirárokban az egymásfölé rakott hullákból csak a legfelül fekvőket találták elenyészve. Képzelni lehet, ha a szél ily sirokba behat, mily miasmákat vesz itt magába! Hasonlóképen az esővíz, mely e sirokon átszivárogva, folyik a kutakba vagy forrásokba. A forrást, mihelyt mutatkozik, megizlelik és kéntartalmából azt következtetik, hogy különös gyógyerővel bir. Párisban tiznél több ilyen forrás található. Egyike ezeknek üzérek által kizsákmányoltatik. Azt mondják róla, hogy minden betegség ellen jó; egy pohárnyi belőle 2 sou; pedig nem egyéb folyékony rothadó anyagoknál s mitsem használ. (Folyt. követk.)

Utazás a tenger alatt.

— Első rész. —

XII. fejezet. A menekülés.

A harmadik nap, január 8-dika, is hasonló támadási kisérletek közt telt el. Estére már öthatszáz pápua özönlötte el a partot s közülök sok a korall sziklákon egész közel hatolt. Világos volt, hogy az éj folytán, vagy hajnalra nagyszerü támadást terveznek. Hiába figyelmeztette erre Aronnax tanár Nemo kapitányt, ez fül sem vette. Csak vállát vonta reá. Bezárjuk, mondá, a vaslemezeket, s ezer pápua sem képes azokon betörni.

— „De reggel ki kell nyitni, hogy fris levegőt kapjunk,“ — mondá a tanár. — „Akkorra mind a fedélzeten lesznek s egyszerre betolulnak a hajó belsejébe.“

— „Gondolja? Van módunk őket távol tartani, még ha minden ajtónk nyitva van is.“

Ezzel aztán a szobájába ment s phisharmonikájához ült és egészen elmerült a zenéjébe.

Fölvirradt végre január 9-ke. Az a nap, melyen, ha valaha, a szokottnál erősebb dagály föl fogja lenditeni s ismét meginditja a Nautilust. De mig annak órája elérkeznék: a pápuák fenyegető támadását is ki kell állani.

Ugy történt minden, mint előre várni lehetett. Alig nyitották ki reggel a szelelő-ablakokat s a fedélzetre fölvezető lépcső vasajtaját, a mint a pápuák fenyegető csoportja, egész közelben, a Nautilus mellett emelkedő sziklatömbökön állást foglalva meglátszott. Fatörzseket hurczoltak oda éjjel s azokat hidakul a hajó fedélzetéhez támasztották, melyeken reá fölmászhassanak s közelből intézhessék vakmerő ostromukat.

— „A pápuák!“ — kiálta Aronnax tanár. — „Hogy állunk ellenök, kapitány.“

— „Jőjön és lássa maga,“ — felelé ez nyugodtan.

A lépcső aljánál állottak meg. Valami husz pápua tolongott a fedélzeten, a lépcső lejárata körül. A legmerészebb, parancsnokuk valószinüleg, a felső lépcsőre tette lábát s mig jobbjában láncsáját emelte magasra, bal kezével a vaskorlátba kapaszkodott, hogy biztosabban léphessen. De a mint a korláthoz ért, elbődülve visszatántorodott, s kevésbe mult, hogy egyensulyát elvesztve, lábaikhoz nem bukott; erőt vett mégis magán s visszafordulva futni kezdett. Három vagy négy társa tett még kisérletet, lejőni a lépcsőn, de a korláthoz érve mind elbődült, megtántorodott s eszeveszetten visszafordult.

Conseil és Aronnax el voltak képedve, nem tudva, mire vélni a dolgot. Ned még kevésbbé nyugodott meg s fölszaladt a lépcsőn, hogy a futók után tekintsen. De ő sem kerülhette el, hogy felmenőben a vas korlátra ne tegye a kezét. Azonnal visszakapta s elkiáltotta magát:

— „A mennykő csapott belém?“

E kiáltás mindnent megmagyarázott. A vaskorlátba a hajón uralkodó villanyosságból Nemo kapitány épen eleget bocsátott arra, hogy érintése tetemes — de nem halálos — villanyütést adjon.

— „Ha meg akartam volna őket ölni, csak valamivel erősebb villanyfolyamot kellett volna e vasrudakba eresztenem. — De, — folytatá, órájára tekintve — most már résen legyünk; a mi sorsunk következik.“

Egy óra mulva a Nemo kapitány által előre megjósolt nagy dagály fölemelte a megfeneklett Nautilust; kereke ismét erősen csapkodta a vizet, s a föllebbent hajó vigan röppent tova a tengerszoroson.

Másnap, jan 10-kén, a Nautilus ovatosan, de azért tetemes gyorsasággal haladva, kiért a Torrés-szorosból. Egyenest nyugotnak haladt s 11-kén Uj-Hollandnak Cap Wessel pontját érintette, a keleti hosszuság 135° s a déli szélesség 10° alatt. Ez a Carpentaric-öböl keleti végpontja. A korall-sziklák itt is fölötte számosak még, s elég veszélyesek is. De Nemo kapitány jól ismerte e helyeket s balra hagyta a money-i, jobbra a victoriai rejtett sziklapadokat és könnyedén s biztosan suhant át közöttök, a nélkül hogy a fölszinre emelkedett volna másért, mint lélekzetet venni. Január 13-kán a Timor-szigetet érintette, (a hasonnevű tengeren) a hosszuság 122 foka alatt. E sziget a nagy Sunda-szigetek szomszédjában, mintegy 1600 négyszög mérföldnyi területü s uralkodóit rádzsáknak nevezi. Ezek „krokodilok fiainak“ mondják magukat, mert fogalmuk szerint ennél magasabb eredet nem is lehet. A krokodilokat most is istenek gyanánt tisztelik, szigetök folyóiban különös tiszteletben s óvó gondban részesitik, szüz leányok husával táplálják, s a ki egy krokodilus tojást, vagy fiókát elpusztit, halállal büntetik. Ilyen szigetre — a hol az idegent e hazai istengyikoknak szokták szentelni — még Land Ned barátunknak sem volt kedve kiszállni. A Nautilusnak esze ágában sem volt időzni e pontokon, hanem délnyugoti irányt váltva, a mint az indiai oczeánra kiértek, középen tartva magukat Uj-Holland északnyugoti partja és a Sunda-szigetek közt, sik tengeren evezett, mint ha határozatlan volna: melyik világrésznek, melyik partnak adjon elsőséget. Haladása is szeszélyes volt; majd nagy sebességgel rohant, majd alig lebegve tétovázott a vizen, majd tetemes mélységeket keresett, majd a tenger szinét érintette.

Az utazás ez időszakában a Nautilus kapitánya érdekes észleleteket tett a tenger különböző mélységeinek hőmérséklete körül. Ez észleletek érdekében történt, hogy fokozatosan két, három; négy, öt, hét, kilencz, tizezer méter mélységre bocsátkozott, — minden rétegnél csak nehány perczig állapodva meg, a pontos észlelet megtételére s azzal lejebb bocsátkozva, hogy igy rövid idő alatt járva be minden mélységet, mindeniknek hőmérsékletét, ugyszólván egy adott időpontban yehesse föl.

Ki javára tette Nemo kapitány ez észleleteket, melyeket teljes szenvedélylyel látszék üzni? A világgal s emberekkel rég szakitva: tapasztalatai eredményét ő nem akarta az emberiség közkincsévé tenni. A tudományos fölfedezések hirnevének hiusága őt nem bántotta. Mégis ugy tetszett, mintha most, mióta a párisi kollegium tudós tanárában, Aronnax tudorban, észleléseinek szenvedélyesen érdeklődő társat nyert, maga is melegebb érdekkel üzné azokat. S bár sok évi tapasztalásai eredményét nem tárta is föl a világnak, a tanár előtt épen nem látszék belőlök titkot csinálni. Elmondta neki pl. a tenger különböző részeiben a viz tömöttségének általa észlelt különbségeit. A tenger viz átalában tömöttebb (só s egyéb ásványtartalmánál fogva) a szárazföldi édes viznél, de nem egyenlő tömöttségü mindenütt. Ha átalában az édes viz tömöttséget 1-nek mondjuk, az Atlánti-oczeán vizének tömöttsége 1 és 28 ezered rész, a Csöndes-oczeáné 1 és 25 ezered rész, a Földközi-tengeré 1 és 30 ezered rész, az Adriaié 1 és 29 ezered rész, a Jóniai-tengeré csak 1 és 18 ezered rész, s igy tovább.

Több napig semmi eseménye sem volt a Nautilusnak. De e napok annál termékenyebbek voltak tudományos kisérletek, észleletek s elméletekben: a meleg, a villanyosság, a géptan stb. körében. A Nautilus egész tudományos műterem volt a természettan különböző ágaira nézve. S Nemo kapitány műterme titkaiba mind nagyobb és nagyobb mértékben beavatta vendégét, a ki iránt már csaknem teljes és határtalan bizalommal látszott viseltetni. Hogy e bizalom csak a tudományos tárgyakra nézve volt teljes, de sem a Nautilus, sem kapitánya személyére s viszonyaira ki nem terjedt, egy rejtélyes történet nemsokára bebizonyitotta.

(Folyt. követk.)

Egyveleg.

·/. **Régi fa.** Krim félszigetén, ha hitelt adhatunk az ott járt utazók állításainak, nehány igen nevezetes élőfa létezik. Az utazók különösen egy diófát emlegetnek, a mely Balaklava környékén egy sikságon áll, körülbelül azon a helyen, hol egykor Iphigenia temploma emelkedett Taurisban (Krim hajdankori neve). E fáról azt tartják, hogy már a görög gyarmatok idejében is megvolt, melyeknek lakói a fa gazdag termését egészen Rómáig elszállitották. Az ottani lakosok hiedelme szerint e vén diófa több ezer-éves. Termékenysége most is oly nagy, hogy évenként gyakran 100,000 darab diót is terem, a melyeken öt tatár család szokott megosztozkodni, minthogy e fát ez öt család birja közösen, még pedig a mi legcsodálatosabb: minden czivódás nélkül.

·/. **Flammarion Camille** „Les Merveilles Célestes“ („Az ég csodái“) czimü művében azt irja, hogy ha a nap melegének kisugárzását meg akarnók, legalább egy időre, akadályozni, oly nagy jéghideg vizmennyiséget, vagy helyesebben mondva: jégdarabot kellene annak felületére dobni másodperczenként 70,000 mértföldnyi sebességgel, melynek átmeröje 18 mértföld lenne. A fényes csillag, ha ily óriási jégdarab hullana reá, nem ragyogna többé, de ez még nem azt jelenti, hogy ennyi jég a napot örökre ki tudná oltani.

·/. **A női hatalom.** Jamrach Ede londoni kereskedő látja el Európa állatkertjeit vadállatokkal. Azt mondják, hogy rendkivüli bátorsággal s lélekjelenléttel forgolódik vadállatai között. S ime, ez a félelmes ember a mult napokban bevádolta nejét a törvényszék előtt, hogy nem birja már tovább kiállani az együttlakást, mert felesége, ha egykissé fölönt a garatra, hajánál fogva ránczigálja s embertelenül kinozza. Emliti, hogy neje körmei elől a tigris kalitkájába szokott elmenekülni.

·/. **A hal szellemi hatása.** Ujabb időben az élettan azt is kideritette, hogy némely nemzet szellemi erejét egyrészt a hal-evésnek tulajdonithatja. A hal egyik legjobb tápszer az agy működésének s éberségének fenntartására s szilárditására. Vegytani kisérletek kideriték, hogy az állati tápszerek közt legtöbb villót a hal tartalmaz; a villó pedig az agyra jótékony hatással van. Legtöbb villó van a gyorsan uszó halakban, mint p. o. a lazaczban s pisztrángban. Mennél lassabban uszik valamely hal, annál kevesebb villót tartalmaz. A szárazon élő állatoknál a villó, mint tudjuk, a csontokban rejtőzködik.

·/. **A buza eredete.** A régiek azt hitték, hogy a buza Enna völgyében, Szicziliа szigetén, hirtelen és magától állott elő; de ma már bizonyosan tudjuk, hogy e gabonafaj Perzsiából került hozzánk, hol Michaux és Olivier utazók vadon tenyésző állapotban találták azt.

— **Dr. Livingstone** beszélte, hogy midőn egy alkalommal a néphez akart szólani, Shele nevü hires afrikai főnök a következő utasitást adta: „Azt gondolja, hogy ez a nép elhiszi, a mit szóval mond neki? én a szép szóval soha sem megyek velök semmire, csak ha előbb jól megverem őket; ha akarja, előhivom a főembereimet s a jó rinóczeros ostorunkkal jól eldöngetjük őket, tudom, hogy azután mindent elhitethet velök.“

— **A katonák öngyilkossági statisztikáját** a „Spectator“ következőleg állitja össze: Az angol hadseregben az öngyilkosság háromszor annyi áldozatot követel magának, mint a népség többi osztályainál a belga hadseregnél az öngyilkosság egy negyed részel nagyobb, mint az angolnál; a franczianál; egy harmaddal több; a porosznál nem egészen kétszer annyi; az osztrák-magyar hedseregnél épen kétannyi az eset. A „Spectator“ azt hiszi, hogy e számok összeállitásából a katonai kötelezettségnek rovására esik a suly; Angliában legkisebb az, mert ott a katonáskodás önkénytes.

— **Chinában is lesz már vasut,** még pédig Shangait fogja összekötni Wussunggal, a folyó torkolatánál fekvő kikötő várossal. Angol kereskedők épitik, még pedig ugy, hogy rendeltetése czélját egyelőre eltitkolják a chinai hatóságok előtt, melyek e merész ujitást aligha fogják valami nagyon rokonszenvesen üdvözölni. Az eredményt annál kivánczsiabban várják, minthogy a chinai császár nem régiben utasitott vissza egy magánvasutvonalat, melyet neki fölajánlottak.

— **Oroszlánvadászat egy hajó födélzetén.** A sport ezen különös neme a „City of London“ gőzhajó födélzetén történt. Márczius 19-én a hajó az Euphrát és Tigris összefolyásánál volt utban; mindkét folyó vize kiáradt és elboritotta a környéket. A legénység egyszere három oroszlánt vesz észre a hajótól vagy egy mértföldnyi távolságban. A mint a hajó közelökbe ért, lövés dördült a födélzetről; egy oroszlán halálra sebesültan rogyott le, mielőtt fölmászhatott volna a* hajóra. Leeresztettek egy csónakot, hogy fölvegyék az oroszlán hulláját, a hajó pedig a megmaradt két fenevad ellen fordult. A hajó födélzetéről érkező sortüz leteritette a két oroszlánt s azoknak hulláit is fölhuzták a hajóra. Tiz percz mulva a hajón levők óriási oroszlánt pillantottak meg; az oroszlán viztől körülvett kis szárazfölddarabon guggolt s hevesen csóválta farkát, mintha ezzel jelt akarna adni. A hajóról több lövés esett a vadállat felé; az óriás állat hátsó lábaira állt s iszonyuan orditott, mintha a hajó ellen akarna rohanni. E pillanatban a szakadatlanul folyó tüzelés földre terité a felbőszitett fenevadat. Hulláját a födélzetre hozták és megmérték. Hossza a fark végéig 8 láb és 6 hüvelyk volt, magának a testnek hossza 6' 7", magassága 3' 9½', sulya 420 font. Ily vadászati kaland sohasem fordult elő ezelőtt Mezopotámia e környékén.

— **Valaki kiszámitotta,** hogy a bodeni tó fölülete 8 és fél négyszögmértföld, azaz: 5682 millió négyszöglább A föld egész kerekségén van 1430 millió ember, tehát az egész emberiség elférne a bodeni tó felületén, föltéve, hogy ez oly erősen befagyna, miszerint e roppant sulyt elbirná. Azt is kiszámitotta továbbá, hogy ha ez a 1430 millió ember egyszerre mind leszakadna az emlitett tóba, annak viztükre csak fél lábbal emelkednék.

·/. **A holt nyelvek.** Egy paraszt erőnek erejével tudós embert akart volna fiából faragni, de hallván, hogy a tudósoknak először a holt nyelveket kell megtanulniok: elment a lelkészhez s kérdést intézett hozzá, hogy melyik nagy város temetőjébe küldje fiát a holt nyelvek könnyebb elsajátithatása végett.

UTAZÁS A TENGER ALATT: A pápuák a Nautiluson.

* Életrajzát l. a V. U. 1869. évi 30-ik számában.

Budapest jótékony intézetei.

XII. A kisdedóvó intézeteket terjesztő egyesület.

Deák Ferencz, midőn 1864-ben ezen egylet tagjává lőn, igen szépen mondá a választmányhoz intézett levelében: »Az egymásra keletkező egyletek és intézetek sorában egy sincs olyanemes és szent czélu vállalat, mint ez, mely a kisdedóvást terjeszti.«

A kisdedóvó intézeteket ugy tekinthetjük, mint a melyek a bölcsődék működését tovább folytatják. Ezek az 1—4 éves, amazok a 4—6 esztendős gyermekek ápoló helyei. Mig a szülők napimunkáik után látnak: a gyermekek rendesen magukra vagy lelkiismeretlen s értetlen gondviselőkre hagyatnak, s gyakran megesik, hogy testileg megsérülnek vagy nagyon elpajkosodnak; sőt nem ritka eset, hogy a rosz fölügyelet áldozataivá lesznek. E bajok elháritására törekesznek a kisdedóvó intézetek, melyekben a már szaladgálni tudó gyermekek reggeltől délig, délutántól ismét estig egy e czélra tudományosan képzett nevelő vagy nevelőnő fölügyelete alatt vannak, rendhez, fegyelemhez szoknak, s játék közben testi és lelki erőik tervszerüen fejlesztetnek, mindaddig, mig a rendszeres iskolázást meg nem kezdhetik.

Ilynemü intézetek elszórva már a régi korban is találhatók; de szélesebb elterjedést csak a jelen humanus században nyertek. Miként sok egyéb emberiségi intézmény fölállitásában, ugy ezében is a gyakorlatias angol nép volt a kezdeményező. Angliában ugyanis 1819. Westminsterben állittatott föl az első ilynemü intézet, s az ennek mintájára alapitottak azután az egész angol földön s az európai kontinensen is gyorsan elterjedtek.

Hazánkban 1828. nyarán nyittatott meg Budán a Krisztina városban az első kisdedóvó-intézet, „angyalkert“, mint akkor nevezték. A szomszéd Ausztriában, s Németország legtöbb tartományában csak később, s a magyarországiak példájára kezdtek terjedni. — Egy nemes, nemcsak magas származásu, de magasztos lelkü, egész életén át a nevelés ügyéért rajongó urhölgy, Brunswick Teréz grófnő* volt az, ki e jótékony intézeteket Magyarország földjébe plántálta. Talán a gondviselés azért nem adott neki családot, hogy hosszu életén át egy tágasabb család, egy egész ország kicsinyeinek nevelésügye foglalhassa el egész lelkét. Nemes lelkesedése csak emelkedett azon társalgások által, melyeket e század legnagyobb gyermekbarátjával Pestalozzival folytatott. Brunswick Teréz, nővérével s ennek két kis gyermekével, 1808-ban hat hetet töltött Yverdunben, Pestalozzi intézetében, hol kis gyermekek neveltettek s fölnőtt emberek képeztettek nevelőkké. Együtt hállgatta ezekkel a nagy nevelő embernemesitő terveit, s megvalósitandó azokat, hazájára gondolt. Ilynemü tervei akkor nyertek határozott alakot, midőn 1823-ban egy angol irónak a már akkor elszaporodó angol kisdedóvó intézetekről irt munkájával megismerkedett. Azonnal Angliába utazott, hogy személyesen lásson s tanuljon. Hazajövén, párthiveket gyüjte a fölsőbb körökben kisdedóvási tervének valósitására. A reakczió zsibbasztó korát élte akkor Magyarország, s Brunswick terveire az lőn a hatalom válasza, hogy „a népnek engedelmességre, nem nevelésre van szüksége.“ De nemsokára szabadabb szellők lengedeztek . . . 1825-tel megkezdődött a »25 év«, hazánk fejlődésének e szép korsznaka. A messzelátó férfiu, Széchenyi megalapitja az akadémiát, s elveti a nemzet vagyonosodásának csiráit: a gyöngéd keblü nő Brunswick Teréz a nemzet gyermekeihez száll le, s a kisdedek megvédése s tervszerü nevelése által igyekszik munkálni a faj emelését.

A budai krisztinavárosi kisdedóvó fölállitását gyorsan követé egymásután a várbeli, vizivárosi, pesti lipótvárosi, terézés belvárosi. Alapitásuk költségeit részint maga viselé a grófnő, részint pártfogókat s egyleteket szerze össze föntartásukra, vagy a már meglevő nő-egyletek szárnyai alá helyezé. A főrangu osztályból számosan meg lettek nyerve ez ügynek, s 1836-ban 12-re ment a kisdedóvó intézetek száma az ország minden részében.

Ez évben s ily előzmények után alakult meg azon most Pesten székelő országos intézet, melynek czimét czikkünk fölé irtuk. Az ügy iránt éredeklődők beláták, hogy a kisdedóvásnak országosan leendő elterjesztését csak egy országos nagy egyesület munkálhatja sikeresen, mely különösen, alkalmas kisdedóvók képzésére is kiterjesztendi gondjait. A humanus lelkü Szentkirályi Mór, akkor Pestmegye ifju főjegyzője, s a pesti belvárosi óvóda-egylet akkori elnöke tűzé ki a zászlót 1834-ben e terv valósitására. Brunswick grófnővel s más ügybarátokkal közös értekezleteket tartott, s az ügy iránt szintén érdeklődő Festetics Leó grófot kérték föl az alkotandó egylet elnökévé. — 1836-ban tartá e „Kisdedóvó-intézeteket terjesztő egyesület“ alakitó közgyülését, melyben Festetics Leó gróf elnökké, Szentkirályi Mór alelnökké és Simont Flórent ügyvéddé lőnek megválasztva, s a választmányi tagok sorában hazánk több jelese között Brunswick grófnő foglalta el az első helyet.

Az egylet tagjai: 1. alapitók, legkevesebb 105 forinttal, 2. rendes tagok kik 6 évre évenkénti 6 frt 30 kr. fizetésére kötelezik magukat. A első alapitók között találjuk V. Ferdinánd király, Eszterházi Károly gr., Eszterházi Pál herczeg, Lónyay Gábor, Kossuth Lajos neveit. A rendes tagok száma 1839-ben 416-ra emelkedett. De ez egylet tulajdonképeni megalapitójául Festetics Leó grófot kell tekintenünk, ki a fölállitandó képezde s minta óvóintézet helyiségeül tolnai házát e czélra átalakitva az egyletnek ajándékozta, s hozzá 4000 forint alapitványt is tett. Igy nyittatott meg Tolnán 1837-ben a kisdedóvókat képző intézet, melynek első igazgatója s tanára Wargha István volt. Az első évben csak két növendék volt, a következő években 1842-ig fokozatosan 10-re emelkedett számuk. A tanfolyam egyéves volt, s a hallgatók szállást és kosztot, (később e helyett segélypénzt) kaptak az intézetben. Némelyek egyes pártfogók költségén nyerték kiképeztetésüket. Wesselényi Miklós báró 1500 forintot adományozott a képezdei tanulók segélyzési alapjául. A kisdedóvó jelöltek részint elméleti oktatást nyertek, részint a minta óvóintézetben gyakorlatilag oktattak a kisdedóvásra.

Mikor a képezdét Tolnára helyezték, a választmány ugy gondolkozott, hogy e vidéki kis város kiválóan alkalmas helyiség lesz erre, hol a tanulók a főváros zajától is, csábjaitól is meg lesznek kimélve. De nehány év mulva belátták, hogy Tolna nem bir elég vonzóerővel a tanulók fölszaporodására, s a társadalmi finomodásra sem tehet annyit, mennyit a főváros tehetne. Ily okokból vezéreltetve, elhatározák a képezde Pestre áttételét. 1843-ban eladták a tolnai házat, s egy üres telket vettek Pesten a Terézvárosban, hol a mostani valero-utczai intézeti épület áll. A képezde s a vele kapcsolatban levő minta óvó-intézet az első évben bérházban volt elhelyezve, s 1844. őszén költözött be elég kényelmesen épült saját házába, melyben a tantermeken s igazgatói lakon kivül benlakó tanulók számára is vannak szobák. Ugyanezen évben a leköszönt Wargha István helyébe Ney Ferencz, jelenleg a pesti városi főreáliskola igazgatója, választatott a képezde igazgatójává, mely tisztét 1861. végéig nagy ügybuzgalommal viselé.

A valero-utczai ház épitési költségei nagy részt buzgó adakozásokból fedeztettek. Wenkheim Ferencz gróf a bécsi magyarok közt 366 frtot, Bezerédj István az 184¾-i országgyülésen 3346 frtot gyüjtött; ugyane czélra az országgyülésen jelen volt családok egy gyermek-bált rendezvén, 4290 frt jövedelmet adtak át.

A Pestre áttett képezdében örvendetes szaporodást mutátott a tanulók száma. 1843-ban 25, 1844-ben 28 tanuló volt, de 1845-től fogva ismét csökkenni kezdett a számuk. Az egyetemi tanulók közül is többen léptek át a képezdébe.

A képezdei tanulók szaporodására már szükség is volt, mert az egész országban elterjedt a kisdedóvás eszméje, s óvó-intézetek fölállitásáról kezdtek gondolkozni. A választmány semmit nem mulasztott el ez eszme terjesztése érdekében. — 1841-ben Kossuth Lajos inditványára fölhivta a megyéket kebelükben egy-egy példányóvóda fölállitására; minden megyében ugynevezett képviselőket választott a terjesztés végett; az igazgatóval hasonló czélból nehány izben körutat tétetett az országban; gondoskodott az eszmének irodalmi uton való terjesztéséről is, hova számitandó a Szentkirályi Mór által meginditott, de csakhamar megszünt folyóirat; továbbá Wargha és Ney igazgatók számos apróbb füzetei a kisdedóvásról. A választmány továbbá kiterjedt levelezéseket folytatott az óvóintézetet állitni akaró egyesekkel s községekkel, sőt kölcsönpénz adással is elősegité az intézetek fölállitását.

Mindezen buzgó törekvések oly szép sikerre vezettek, hogy 1848-ban már 89 óvóintézet volt az országban.

De e szép fejlődést nagyrészt letarolta a föltámadt harczok romboló keze. Az egylet elvesztő legbefolyásosabb vezetőit, tagjait; az óvóintézetek is elpusztultak, alig maradt belőlök 32 a vihar után; a képezde növendékei kardot fogtak; az alapitványok kamatai s az évi tagdijak nagyrészben kimaradtak.

Az elnök Festetics Leó gróf is visszavonult, s ugy látszik, egy ideig az igazgató Ney egyedül volt az, ki a zürzavarban megmenteni igyekezett az egyletet a jövőnek: a bedugult jövedelmi források helyett ujakat keresett föl, s a hazai első takarékpénztárnál kölcsönt eszközölt ki. Csak igy

*

lehetett az egyleti élet működését folytonosságában föntartani. A képezdei tanitások megkezdettek; de a tanulók száma az 50-es évek alatt soha sem emelkedett 10-en felül; minek oka az is lehetett, hogy a jövedelmek nagy csökkenése után nem lehetett a hallgatóknak pénzsegélyt adni. Az elnöki szék jó ideig betöltetlen maradt, s az elnökséget Kossalkó János viselé. Az 1855-i közgyülésen Ürményi József elnökké, Simon Flórentnek alelnökké választatása szebb jövő záloga volt az egyletre nézve. Az 50-es években lassanként ismét mintegy 70-re emelkedett az országbeli kisdedóvóintézetek száma.

A 60-as évek tettre ébredése meglátszik az egylet életében is. 35 uj alapító s 91 rendes tag lépett be, kiket az elnök és alelnök, de leginkább az uj igazgató Rapos József(1861—70)gyüjtött. 1863-ban Karácsonyi Guido gr. 750 frt alapitványt tett; 1865-ben ő Felsége a király 500, 1867-ben királyné asszonyunk 1200 frt alapitványnyal segiték ez ügyet.

Majd az alkotmányos élet megszilárdulásával a törvényhozás is kiterjesztő gondjait ezen, állami szempontból is fontos egyesületre, s miután már az egylet 1848-ban is 2000 frt államsegélyt nyert, 1870-ben 1000, majd a következő években 4000 frtot szavazott meg számára az országgyülés. E segélynek megfelelőleg a jelenlegi igazgató Szerdahelyi Adolf alatt czélszerű ujitások hozattak be az óvóképző intézetbe. A tanfolyamot egy évről két évre emelték, az igazgató mellé egy segédtanárt vettek, a kisdednevelésbe Frőbel által behozott uj elemeket a magyar viszonyokhoz alkalmazva fölvették a kisdedóvók képzésénél. A hallgatók száma is örvendetes szaporodásnak indult. A jelen iskolai évben 27-en lettek beirva, még pedig ezek mind nők, kiknek működése a kis gyermekek körül ujabb időben igen sikeresnek bizonyult be. A fölvétel föltételeit is fölebb emelték, a mennyiben fölsőbb elemi vagy polgári iskolát végzettek vétetnek föl, s a szorgalmas s alkalmasoknak ismert hallgatók most már nem segélypénzt, hanem jutalomdijakat kapnak.

A mult év végével az egylet vagyona 26,440 forintot tett, melyhez ha a ház értékét is hozzá veszszük, mintegy 100,000 forintra tehetjük az egyleti vagyont. Az alapító tagok száma jelenleg 146, a rendeseké 48. Az évi bevétel és kiadás 13,000 forint körül van.

Az egyletnek fölszámlált gyarapodásával lépést tart a kisdedóvóintézetek s czékkel lényegileg egyenlő, bár különböző nevü gyermekkertek szaporodása is országszerte. Ma már mintegy 150—160-ra tehető ezek száma; melyek elterjesztésében a mult év óta egy az ismertetettel rokonczélu egylet, az »Országos kisdedvédő egyesület« is buzgólkodik, melynek ismertetése legközelebbi czikkünk tárgya leend.

A képezdével összeköttetésben levő példány óvóintézet is virágzó állapotban van, s apró növendékeinek száma jelenben jóval meghaladja a 100-at.

Komáromy Lajos.

A növények szunnyadása.

Minél tovább hatolt a tudomány a növényvilág titkainak ismeretébe, annál több hasonlóságot fedezett föl a növények és állatok életének egyes nyilvánulásai között. Igen sok növény elfáradva és kimerülve mindennapi rendes munkájának teljesitésében, mihelyst az estalkony megérkezik, valami különös, a szokottól egészen eltérő állásba helyezi magát, melyet aztán megtart egész éjeh át; szóval: szunnyad.

E sajátságos tünemény ismeretére Linné, a világhirü természettudós, egészen véletlenül jutott. Egy lótusz virágon tapasztalá azt először, melyet az upszalai egyetem füvészkertjének egyik virágházában ápoltak. Linné a lótuszt egy reggel teljes virágzásban találván, igen meg volt lepve, midőn ugyanazon éjjel a virág mellett menvén el, azon egyetlen nyilást sem látott. A tudós eleinte azt hitte, hogy valamelyik virágkedvelő ismerőse fosztotta meg őt kedvencz ápoltjánakékességeitől. De azután a növényt közelebbről kezdvén vizsgálni, csakhamar észrevette, hogy csalódott; a tolvaj a növény maga volt, mert az rejté el virágait. További megfigyelés után Linné ugy tapasztalta, hogy a lótusz virághevelei minden este olyanformán zsugorodnak össze, hogy kelyheiket egészen elrejtik; a virágok ilyenkor aludtak.

Linné csakhamar sejteni kezdette, hogy e tünemény nem áll magában, s igy lámpával kezében minden éjjel végigjárta kedvencz virágait, hogy a dolog iránt teljesen tisztába jöhessen. Igy aztán csakugyan rájött, hogy igen sok növény, midőn szunnyadni hajtja leveleit, a rendestől egészen más, különböző helyzetet vesz föl; a nyugalom szükségének olyszerü érzete az, mely a legtöbb állatnál is észlelhető, s mely mind az állatoknál, mind a növényeknél a világosság eltünésével esik össze.

Némely növénycsaládoknál a növények szunnyadásuk alatt elannyira átváltoznak, hogy meg sem lehet őket ismerni. Egész erdőségek és terjedelmes rétségek képe szokott ilyenkor teljesen átváltozni. Sok növénynek ágai egészen a törzshöz simulnak s levelei összetapadnak, hogy egymást az északai hüs levegő ellen annál jobban megvédhessék. A ki az érzőkét (Sensitive plant, mimosa pudica) éjszaka látta, lecsüngő s mintegy a fáradságtól ellankadt ágairól s a lecsukódó szempillához hasonlóan egymáshoz tapadó cészelevélkéiről azonnal észrevehette, hogy a virág olyankor pihen és alszik.

E tünemény, melyről szólunk, annál gyakoribb s annál föltünőbb, minél inkább közeledünk a forróövi tájakhoz. Mikor Humboldt a Magdalena folyó vidékén utazott Dél-Amerikában, ugy vette észre, hogy a növények ott későbben ébrednek föl, mint a kevésbbé forró vidékeken; mintha e nyomasztó égalj területén a növényvilág is eltanulta volna azt a végtelen tunyaságot és munkátlanságot, mely az egyenlitői tájak népeit annyira jellemzi!

Sok virág minden este ismét bimbóvá alakul át, hogy annál békésebben pihenhessen a hüvös éjszakában. Némelyek, mint például a szulákfélék, oly tunyák, hogy már jóval nap lemente előtt álomra hajtják fejecskéiket s minden reggel nagyon későn kelnek föl, mikor már a nap sugarai nagyon is melegen figyelmeztetik őket az éjszaka elmultára.

Az olyan rétséget, a melyen ily érzékeny virágok nagy mennyiségben tenyésznek, alig lehet fölismerni a nap két különböző szakában. Déltájban, mikor a szépen kinyilt tarka virágok gyönyörü pázsittá varázsolják azt, számtalan sok sárga, kék s más szinü szem kacsint felénk róla. De ha elérkezett az esti szürkület, mintha e sok szép, mosolygó szem mind lecsukta volna pilláit, hogy elszenderedjék, mintegy varázsütésre tova tünik a mezőről minden élénkség; az egész táj élettelennek, kihaltnak látszik; a virágok alusznak.

E tünemény okát eleinte a nappali és éjjeli légmérséklet közt mutatkozó különbségnek akarták tulajdonitani; de mikor látták, hogy e tünemény a virágházakban is épen ugy előáll, mint a szabadban, holott a virágházakban éjjel-nappal egyforma hőmérsékü levegő van, kénytelenek voltak másutt keresni e sajátságos jelenség szülőokát.

De-Candolle érdekes kisérletekkel bebizonyitotta, hogy a Flora birodalmában az általános elálmosodást a világosság hiányának kell tulajdonitanunk. Mert midőn egy mélyen alvó érzőkére éjnek idején átható fényt árasztott, s viszont midőn a virágot fényes nappal sötét helyre tevé, a tudós botanikusnak sikerült e növény életrendjét teljesen fölforgatni. Ugyanis a mesterséges sötétségbe burkolt érzőke összevonta szirmait és leveleit s aludt egész napon át; mikor pedig hat lámpa fénye sugárzott felé a koromsötét éjből, fenn virrasztott szegényke egészen reggelig; pedig a lámpák fénye a nappali világosságnak csupán öthatodrészét volt képes létrehozni.

E tünemény, mint mondók, főleg az egyenlitői tájakon mutatkozik föltünőbben. Leginkább és leghatározottabban észlelhető az a hüvelyesféléknél (leguminosae) s az érzőkéknél. A kertjeinkben tenyésző hüvelyes vetemények és takarmány-növények bő alkalmat nyujtanak e tünemény megfigyelésére. Ha nyár vége felé este hat óra tájban egy lóherével bevetett réten végig tekintünk, majdnem megdöbbent minket az a látvány, mely a növények szundikálásának ez első órájában onnan felénk tárul. Minden levélszárnak két oldallevele szorosan egymáshoz van tapadva, mig a közbülső levél védőleg öleli át őket szárnyaival; a mező képe a szó valódi értelmében átváltozik a növények e pihenése alatt.

Végül megjegyezzük, hogy a növények szunnyadását legelőször Garcias de Horto fedezte föl 1567-ben Indiában, egy tamarind fán; azután 1581-ben Val-Cordus észlelte az édesgyökéren (higviricz). De annak tulajdonképeni rendszeres létezését és természeti miveltát Linné bizonyitotta be és ismertette meg tudományosan.

Az ősember.

Hochstetter Ferdinánd, a bécsi csász. tudományos akadémia rendes tagja, e tudományos intézetnek f. évi május 30-án tartott ünnepélyes ülésén a földtan (geologia) előhaladásáról érdekes értekezést olvasott föl, melyből az emberi nem származására és őstörténelmére vonatkozó részt rövid kivonatban jónak látjuk olvasóinkkal is megismertetni.

Valamint ama legrégibb földtani korszakokat, melyekben a legelső szerves lény előállott, ugy az ember első megjelenését is e földön a legkülönnemübb kételyekbe burkolt sürü homály fedi. Mindazáltal, főleg az utóbbi évtizedek alatt, e tekintetben is óriási haladást tett a tudomány az által, hogy sikerült bebizonyitnia, miszerint már a diluvial- (vizözön) korszak lerakodásaiban több helyen találtak emberi csontrészeket. „Az ásatag (fossil) vagyis történelem előtti ősember“, kinek létezését Cuvier még határozottan kétségbe vonta, ma már oly ténynyé vált, melyet naponta uj meg uj ásatások eredményei bizonyitanak. Egészen uj világ nyilt meg ezáltal a tudomány előtt, s az e téren nagy szorgalommal tett vizsgálódások és tanulmányozások oly eredménydúsak voltak, hogy az emberi nem őstörténelme ma már oly tekintélyes tudományágat képez, mely a földtan és világtörténet közt valóságos közvetitő szerepet játszik és miként az ujabb időben alakult embertani (anthropologiai), néprajzi és őstörténelmi számos társulat bizonyitja, igen széles körben tudott maga iránt meleg érdeklődést ébreszteni. És mit tanit nekünk ez őstörténelem?

A történelem előtti ember Európában, kinek csontjait a negyedkorszakbeli lerakodásokban a rég kihalt mammuthok és barlangi medvék csontmaradványaival összevegyülve találjuk — az a régi ősember is testileg egész olyan ember volt, mint magunk, — csakis egyes ilyszerü leletek elhamarkodott megitéléséből származtak eleinte másképen hangzó következtetések. Testi szervezete, bár kissé fejletlenebb, mindamellett épen olyan volt, mint a mienk, csak természetesen lelkületére, szellemi képességére és kedélyére nézve volt gyermekes, és szokásaira, erkölcseire nézve volt durva és müveletlen, ezt bizonyitják eszközei, szerszámai, fegyverei és kezdetleges piperetárgyai. Másnemü állatok és növények környezték őt s hihetőleg magának a földnek is más alakzata, más felszine és más légmérséklete volt az ő korában. Lassan emelkedhetett föl fokról fokra, a teljesen vad állapotból a félvad állapotig s onnan mostani müveltségeig.

Nem volt-e elég okunk azt hinni, hogy az ősember durva, majdnem állatias müveltségi, jobban mondva: müveletlenségi állapota külső megjelenésében, arczkifejezésében és egész alakjában is visszatükröződött? A Neander

völgyében talált hires koponya e nézetet látszik bizonyitani, de Virchow csakhamar kimutatta, hogy e koponya nem rendes, hanem valóságos torzképződmény volt. Az engisi koponyáról Huxley azt állitja, hogy épen ugy tartalmazhatá egy nagy bölcs, mint egy buta elméjü vadember agyvelejét. A mammuth- és iramszarvaskorbeli európai vadember csontvázát tehát semmi lényeges ismertető jel nem különbözteti meg a jelenkor magas müveltségü európai ember csontvázától; pedig hát a fokozatos fejlődésnek több ezer vagy tán millió évre menő korszaka választja el őket egymástól. Hanem e fejlődés nem ugy ment végbe, mint az állatvilágban, hogy a meglevő alakokból uj meg uj tökéletesebb fajok és nemek képződtek volna, hanem mint szellemi fejlődés a szellemi képesség szervének, t. i. a főnek, illetőleg az agynak folytonosos képződésében és nemünk értelmi és erkölcsi szakadatlan tökéletesedésében nyilatkozott. Igy tehát az ember, a „teremtés koronája“, egy egészen uj fejlődési folyamat kiindulási pontját képezte. A testi szervezet fejlődésének története nála a polgárosodás, müvelődés történetévé válik. A világegyetem ama törvénye, a mely a föld fejlődési története fölött uralkodik és azt igazgatja, vezeti és szabályozza, e törvény ránk nézve is érvényes és ama büszke, fölemelő meggyőződésre juttat bennünket, hogy nemünk szellemi és erkölcsi előhaladása épen oly föltartózhatatlan, mint a föld utja kiszabott pályáján.

Ime ezek azok a nézetek és tudományos elvek, a melyekre a földtani és őstörténeti vizsgálódások az emberiséget vezették: oly nézetek és elvek, a melyek az ember testi és szellemi életével foglalkozó tudományosság történetében oly fényes korszakot alkottak, mint a Kopernik-féle naprendszer a csillagászatban, az erők elenyészhetetlensége a természettanban és a szinkép-elemzés (Spectral-Analysis) a vegytanban.

S. L.

A hétről.

⊙ Katonadolgok történnek. Mikor a honvéd Fejértemplom tornyára kitüztea magyar trikolórt, a torony kicsuszott alóla s ő szerencsésen a földre pottyant: e szavakkal vigasztalta megijedt társait: „Sebaj, katonadolog! Csak egy kicsit leléptem.“ No ennél sokkal nevezetesebb katonadolog történt e hét elején. Báró Kuhn közös hadügyminiszter sokkal magasabb helyről lépett le, mint a fejértemplomi torony. Neki ugyan nem esett nagy baja, mert puhára esett, s azt a kis zuzódást, a mit szenvedhetett, szépen behegeszti a Szent-István-rend nagy keresztjének zsongitó flastroma. Sokkal nagyobb sérülés esett azonban az alkotmányon, mert a hadügyminiszter nem a parlamenti alkotmány szabályai szerint, nem a törvényhozás valamely bizalmatlansági szavazata folytán bukott meg, sőt ellenkezőleg, megbukott épen akkor, mikor megszavazták az általa beterjesztett hadügyi budgetet, a mi pedig alkotmányos fogalmak szerint a legnagyobb bizalomszavazat. A magyar és osztrák kormányok, a két törvényhozás, maga Andrássy is, a ki a közös kormány elnöki teendőit teljesiti, sőt bécsi hirek szerint maga Kuhn is meg voltak lepetve a fejedelem váratlan elhatározása által. A hirlapok Lajthán tul és innen mind csak erről az esetről beszélnek az egész héten, s nem egy aggodalmukat fejezték ki az iránt, hogy ez eset talán valamely katonai reakczió kezdetét jelenti, mely még az alkotmányra is veszélyessé válhatik. E kérdés fejtegetése azonban a politika körébe tartozik, s mi csak akként kivántuk registrálni, a mint a hét legnevezetesebb s a kedélyeket leginkább foglalkoztató eseményét.

Egy másik katonadolog, melynek azonban szomoru következménye lett, még e nevezetes esemény mellett is megdöbbentő hatást gyakorolt a főváros lakosságára. Báró Piret altábornagy, ki egyidőben a magyar honvédség katonai administrációját is vezette József főherczeg mellett, épen aznap, melyen kassai főparancsnokká kineveztetése a hivatalos lapban megjelent, egy szerencsétlen baleset áldozata lett. Ismeretes fouraink sportszenvedélye s a ki egyszer a városligeti köröndöt meglátogatta, emlékezni fog mily törékeny, könnyü brougham-okon, sandláufereken, cabrioletteken, stb. szoktak nagyuraink körül rohanni tüzes paripáikkal. Az elmult kedden b. Piret is kikocsizott, s visszajövet gr. Graevenitz ezredessel ült a magas bakon, mig a kocsis a hátulsó ülést foglalta el. Véletlenül a gyalogjárdára tévedt a kocsj, s épen midőn át akart térni a kocsiutra, nagyot dörrent az ég, a lovak megijedtek s a kis könnyü kocsit egy korlátfához csapták, oly erővel, hogy a kocsiban ülők kirepültek belőle, s oly szerencsétlenül estek, hogy mind a három eszméletlenül terült el a földön. Piret a leginkább meg volt sebesülve, orrán, fülén szivárgott a vér kifelé s csak annyi életjelt adott magáról, hogy időnként fájdalmas hörgést hallatott. Két baj-társát, kiknek sérülése nem látszott oly veszélyesnek, a Batizfalvy-féle gyógyintézetbe szállitották, hol magukhoz tértek önkivületükből s életben maradásuk bizonyos. De a sulyosan megsérült Piret-t a Rókus-kórházba kellett szállitani. Itt kiderült, hogy koponyája a nyakcsigolyától kezdve egész a szemcsontig véges végig meghasadt s hogy az agy is meg van sértve. Megmentéséhez nem lehetett remény, s bár három napig kinlódott, pénteken reggeli hét órára kiszenvedett. Jó katona volt, és a mellett humánus ember, mely két tulajdon ritkán találkozik ily szerencsésen. Temetése nagy katonai pompával fog végbe menni.

A „katonadolgok“ rovatát szaporithatjuk még azzal is, hogy b. Schönfeld vezérőrnagy a pilis-csabai táborban egy hadgyakorlat alkalmával elesett, s kitörte a karját, Debreczenben pedig egy altisztet ugy levetett a ló, hogy a szerencsétlen katona azonnal halva maradt. — E hét tehát nagyon-nagyon szerencsétlennek mutatkozott a katonai körökre.

Irodalom és művészet.

— **A Petőfi-kiadást** illetőleg azt irják a lapok hogy „Athenaeum“ társulat elöljárósága maga is ugy találta, hogy a kihagyások némelyikét utólag be kellene venni, a mire Gregusst, ki e kiadást rendezte, föl is szólitá. Ő azonban megmaradt álláspontján megjegyezve, hogy ha a társulat föl akar venni még némely darabot, ő nem ellenezheti, de ez esetben visszavonul s előszavát megsemmisiti. Emiatt a kiadás megjelenése pár héttel késik. — Kilenczvenhat nagy ivnyi kötet lesz aranyos diszkötésben s ára tizenhat forint.

— **Nemzetgazdasági folyóirat** kiadását határozta el közelebb a magyar tud. akadémia, a mely f. é. juliustól kezdve havi füzetekben fog megjelenni, s melyet az akadémia nemzetgazdasági bizottságának közreműködésével Halász Imre jeles publicziszták szerkeszt. Az uj folyóirat czime „Nemzetgazdasági Szemle“ lesz, s a héten megjelent programm szerint czélja: közvetitőül szolgálni a nemzetgazdasági tudomány jelenkori mozgalmai s hazai müvelődésünk között; fejtegetni a magyar államot és társadalmat közvetlenül érdeklő gyakorlati kérdéseket az állami pénzügyek s a nemzetgazdasági élet különböző ágainak köréből; előmozditani az ország nemzetgazdasági és pénzügyi viszonyainak helyes fölismerését a hivatalos és magán uton fölgyülő nagybecsü statisztikai anyag földolgozása által; szemmel kisérni a müvelt nemzetek törvényhozásában s gazdasági életében fölmerülő fontosabb nemzetgazdasági jelenségeket, kiváló tekintettel Magyarország anyagi érdekeire s a nálunk szőnyegen forgó gyakorlati kérdésekre; ismertetni a külföldi irodalmakban megjelenő legnevezetesebb nemzetgazdasági szakmunkákat; figyelemmel kisérni s kritikailag méltatni a magyar irodalomban megjelenő minden jelentékenyebb nemzetgazdasági, pénzügyi és statisztikai müvet. — A „Nemzetgazdasági Szemle“ megjelen havonként 80 lapnyi nagy nyolczadrétü füzetekben. Előfizetési ára félévre 4 forint. Az előfizetési pénzek az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvény-társulathoz (Budapest, barátok-tere) intézendők.

— **Az akadémia** egy nagy statisztikai munka kiadását is elhatározta, mely hasonlóan ahhoz, melyet Hunfalvy János irt a magyar birodalom természeti viszonyairól, Magyarország gazdasági, népességi s mivelődési viszonyait fogja ismertetni, ugy, hogy ne száraz statisztikai adatok halmaza legyen, hanem mindenütt a nemzetgazdaság tanait alkalmazni, a kulturtörekvéseknek és társadalmi tevékenységnek hatását s okait is vizsgálni igyekezzék. E munka megirására az akadémia Keleti Károlyt, az orsz. stat. hivatal igazgatóját találta fölhivandónak, ki e megbizást készséggel el is fogadta.

— **A „Természettudományi Közlöny“**-ből megjelent a juniusi füzet. Tartalma: A világitó gázról, Lengyel Bélától. A bécsi világtárlat drágakövei, III. Szabó Józseftől. Liebig J. emlékezete (az akadémiai előadás kivonata) Than Károlytól.

— **Az „Erdélyi muzeum-egylet évkönyvei“** uj folyamának első száma megjelent. Szerkeszti Finály Henrik. E szám Ladányi Gedeon birálatát tartalmazza Krainer „Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns“ czimü munkájáról. Az ugyancsak Finály által szerkesztett „Erdélyi muzeum“ czimü havi folyóirat juniusi száma is megjelent, s az egyleti közgyülésről adott közleményeken kivül, Felméritől, Szamosi Jánostól és dr. Szilassy Gergelytől tartalmaz értekezéseket.

— **K. Papp Miklós** uj regénye „A vádlottak padján,“ mely előbb a „Társadalom“-ban, majd a „Magyar Polgár“-ban jelent meg, most önálló kötetben került a könyv-piaczra. A 146 lapból álló, csinosan kiállitott kötet ára 1 frt 20 kr.

— **„A halottak elégetéséről“** dr. Elischer Gyula közelebb érdekes előadást tartott, mely most röpirat alakban Aigner Lajosnál megjelent. Ára 20 kr. A füzethez egy rajz is van mellékelve, mely Siemens drezdai mérnök hullaégető készülékét tünteti föl, ugyanazt, melyet rajzban és leirásban lapunk is ismertetett. E készülékkel közelebb Zürichben kisérletet tettek, s másfél óra alatt két mázsányi lóhus (szőröstül, bőröstül, csontostul) fehér hamuvá égett, még pedig szag és zaj nélkül. Az elégetés költségei mindössze egy tallérra (3 frank 70 cent.) rugtak. Az emberi hulla szakértők állitása szerint még sokkal könnyebben elég.

— **Uj politikai lap** indul meg Debreczenben julius elejétől „Debreczeni Ellenőr“ czim alatt, mint a balközép közlönye, és hetenként ötször jelenik meg. Laptulajdonos Molnár György képviselő, szerkesztő Szabó Antal s főmunkatárs Hamar László. A lap előfizetési fölhivása több országgyülési képviselőt nevez meg, mint munkatárst. A lap előfizetési ára egész évre 10 frt.

— **Az uj félév** közeledtével az előfizetési fölhivások ideje is elérkezett, s mai számunk hirdetési rovatának nagy részét előfizetési jelentések foglalják el. Ott olvasható a „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ előfizetési fölhivása a jövő félévre; külön iven küldeni meg olvasóinknak feleslegesnek tartottuk, miután az előfizetések legczélszerübben és legolcsóbban posta-utalvány által eszközölhetők, a melyeket lapunk kiadó-hivatalához, a Franklin-társulathoz (egyetem-utcza 4 sz.) kérünk czimezni. — A „Képes Néplap“ czimü kis hetilapunkra fölhivjuk a népmüvelődés barátainak figyelmét, hogy ez olcsó áranál fogva könnyen megszerezhető ujságot, melynek czélja uj olvasó közönséget nyerni meg a hirlapirodalomnak, körükben terjeszteni szivesked jenek. A „Képes Néplap,“ mely uj év óta hetenként jelen meg, s egyéb mulattató és tanuláso s közlemények mellett népszerüleg irt rövid politikai heti krónikát is tartalmaz, félévre (juliustól decemberig) 1 frtért rendelhető meg. — Ugyancsak a Franklin-társulat hirlap-kiadóhivatalában rendelhető meg a „Jogtudományi Közlöny“ czimü, szakkörökben előnyösen ismert heti közlöny s a „Kis-Vasárnapi Ujság“ czimü diszesen kiál-

litott ifjusági hetilap. — Vajda János társadalom-politikai hetilapjának, a „Szózat“-nak előfizetési fölhivása a jövő félévre szinten megjelent; s e hetilap jövőre is a nemzetközi, gazdasági és társadalmi politika kérdéseit vitató eredeti főczikkeket, társadalmi irányzatu, mulattató tárczaczikkeket és az események és hirek szemleszerü előadását igéri. Irányát olvasóink a lapunk mellett szétküldött mutatványszámokból ismerhetik, s igy fölösleges volna bővebben részletezünük.

— **Szinházak.** A nemzeti szinház közönségén nagyon látszik a nyári hőség és csakis Hauk k. a. előadásaira telik meg a nézőtér, akkor sem egészen. Az épitkezéseknél, melyek most már egész rommá tették a szinház környékét, egyik legszükségesebb: ventillacióról is gondoskodni a nézőtér számára, mert az olvasztó hőség nyáron visszariaszt onnan mindenkit. Még nehány nap, s egész csönd lesz a szinház belsejében, hogy aztán körülte a munkások zaja és dolga kezdődjék. Sietős dolog volna az ujjáépités, mert a szünidő csak egy hóra terjed, de alkalmasint, augusztus s ráadás lesz az idén. Már a szinház homlokzata előtt is megkezdték az ásatásokat s ugyancsak kell küzdeni a veremvágóval ama vaskos alapfalak kiirtására, melyek a hajdani Pest bástyáinak maradékai. A falon kivül mindjárt, a szinház mostani helyén temető volt, s akadtak is már három emberi csontvázra. — A munkások hasonló nagy sürgés-forgást lehet látni a leendő népszinház körül, hol kora reggeltől esti 8 óráig foly a dolog. A földalatti tekervényes épitkezések már elkészültek, s a főfalak is jó magasra emelvék. Őszig tető alá jut a szinház. A város letéti hivatalából ép most utalványoztak az épitkezések folytatására százezer forintot a nemzeti szinház dunaparti telkének árából, melyen aztán a népszinháztól a herminatéri telket vásárolták meg az operaháznak. Hanem ez az operaház még mindig nem épül, pedig a tavasszal kellett volna hozzá kezdeni. — Hogy a valódi szinházi életről is szóljunk, akkor most el kell távozni a nemzeti szinháztól. Az istvántéri szinházban e hó 17-ke óta minden este nagy közönség jár. A szini képezde tartja itt gyakorlati vizsgáit, s a rokonok és ismerősök mindig készséggel ellepik e szük és hő szinházacskát. A szini képezde az utolsó két évben nagyon lelohasztotta a hozzákötött reményeket. Vezetése, szervezete sok kivánni valót hagy hátra; s a növendékeket nem is tehetség és képesség szerint válogatják, hanem összevissza, hogy a szám meglegyen. A vizsgák nem is mutatnak föl kiváló jeleségeket, s a legjobb tehetségek a boldog középszerüséget alig-alig hogy megközelitik. — A budai szinkörben Bokody szintársulata még mindig gyér közönség előtt játszik. Ugy tetszik, hogy az utóbbi napokban mégis többen látogatták az előadásokat, de mégsem annyian, mennyi egy népesb társulat lételét biztossá tenné. — A városligeti szinkörben Völgyi társulata hetenként csak kétszer játszik, s akkor sem telt ház előtt. — Kolozsvárt e hó 13-án nyitották meg a nyári szinkört, s ez által ott a szinészet télre-nyárra állandósitva van. A szinkör a sétatéren emelkedik, és csinosságát, berendezését, valamint diszitményeit igen dicsérik az ottani lapok. Az első előadás allegoriával s a hymnus éneklésével kezdődött, aztán Szigligetitől „Kinizsi“-t játszották, végül pedig „Bánkbán“ opera első fölvonását. E szinház létrejötte mindenesetre nagy érdeme Korbuly Bogdán intendánsnak, kinek, valamint gr. Mikó Imrének a megnyitás estéjén a szinészek fáklyás zenével kivánták megköszönni az érdemeket, melyeket a szinház állandósitása ügyében szereztek. — A belgrádi szinházról is meg kell emlékeznünk, hol pár nap előtt nagy hatással adták elő Szigligeti „Czigány“ czimü népszinművét szerb nyelven. Jelen volt a fejedelem is, s a magyar népdalokat és táncot maga is megtapsolta, a közönség pedig Szigligetit is éltette.

Közintézetek, egyletek.

— **A magyar tud. akadémia** jun. 15-én tartott ülésén Margó Tivadarnak kellett volna fölolvasni emlékbeszédét Agassiz Lajos költag fölött, de a fölolvasás elmaradt, miután Margó oly nagyszabásu emlékbeszédet készitett, hogy ez — az ügyrend értelmében — csak összes ülésen olvasható föl. Igy tehát először Szily Kálmán mutatta be b. Eötvös Loránt nagybecsü értekezését „A rezgések intensivitásáról, tekintettel a rezgési forrásnak és az észlelőknek mozgására.“ A fölolvasás, mely Ketteler nézeteit igyekszik czáfolni, önálló buvárlatra mutat s egy külföldi folyóiratban is meg fog jelenni. Szily után dr. Schenzl Guidó számolt be a központi meteorologiai intézet évkönyveinek második kötetével, röviden ismertetvén annak tartalmát.

— **A földtani társulat** legutóbbi havi ülésén dr. Szabó József a Magyarország és erdélyi részek közt határt képező hegységek trachytképződéseinek ismertetését folytatta, nevezetesen a Vöröspatak környékén levőket, megemlitve azon geologusokat is, kik e vidéket eddig tanulmányozták. Bőven ismertette Szabó az ottani bányákat is, melyek közül az abrudbánya-vöröspataki bányamüvek a legnevezetesebbek. Nem csekélyebb érdekkel birnak azon eszközök, melyek mint a régi római időből visszamaradt emlékek őriztetnek; ezekből a nemzeti muzeumban is több igen szép példány van, s már azért is érdekesek, mert ezekből lehet látni, hogy mikép müvelték az akkori időben a bányákat. Ez érdekes fölolvasás után Molnár Károly mutatott be ásványdarabokat a déli vidékről.

— **A honvédsegélyegylet** rendes évi közgyülése f. hó 7-kén tartatott meg Kovách László alelnök elnökelete alatt. A fölügyelő bizottság jelentéséből kitünik, hogy 1873-ig 74,734 frt fordittatott 1685 honvéd segélyezésére. Mult évi december 31-én 1496 segélyzett maradt 70,090 frt segély-összeggel. A segélyalap a mult év végén 531,813 frtot tett; ebből ugyanez évben 276,442 frt fordittatott segélyzésekre, ugy hogy még 255,371 frt maradt. A folyó évben rendezett államsorsjáték tiszta jövedelmének háromnegyed része a király engedélye folytán a segélyalap javára fog fordittatni. Egyes aláiróknál még 28,435 frt van kint, mely összeget részben per utján kellend behajtani.

— **A budai ének- és zene-akadémia** e hó 17-én tartotta közgyülését. A titkári jelentés a lefolyt évről a gyarapodás adatait mutatta be. Volt 306 tag, ezekből 150 működő, 156 pedig pártoló. Az akadémia több hangversenyt rendezett és 104 növendéket részesitett ének és zeneoktatásban. Összes bevételei mult évben 8962 frt 87 kr., kiadásai 7826 frt 75 krt tettek. Az egylet tiszta cselekvő vagyon jelenleg már 14,323 frt 23 krra rug. Végül szóba jött, hogy a zenekedvelők egyletének a két zene-egylet összeolvadását ajánlják, de a közgyülés ezt hevesen ellenezte.

— **Rabsegélyző egylet** alakult a fővárosban. Czélja az lesz, hogy a foglyokat meglátogatva, vigasztalásban részesitsék őket; kiszabadulásokkor pedig pénzsegélylyel és munkával lássák el. Az alakuló gyülés Zádor Gyula miniszteri tanácsos elnöklete alatt folyt le, s őt választák meg az egylet elnökévé is. Eddig mintegy 300 tag van, leginkább az ügyvédek köréből és az igazságügyi ministerium tisztviselőiből.

— **Régészeti egyletek a vidéken.** A vasmegyei régészeti egylet f. hó 7-én tartotta évi közgyülését Szombathelyen. A közgyülésen Lipp Vilmos egyleti titkár örvendetes jelentést adott be az egylet működéséről. Ipolyi Arnold beszterczebányai püspök tiszteletbeli taggá választatott. Érdekes tudni, hogy az egyletbe most már nők is léptek be tagokul. — Pozsonyban pedig e hó 8-án alakult meg a pozsonymegyei régészeti egylet. Elnök Rónay Jáczint nagyprépost, alelnök dr. Degen Gusztáv, jegyző Bolsó Károly lett. A megye az egylet számára két szobát engedett át. A beszerzendő tárgyak őrévé egyelőre a jegyző neveztetett ki. Rónay Jáczint előadások tartására is ajánlkozott.

Egyház és iskola.

— **Az egyetemes tanitógyülés** aug. 19-én lesz Budapesten, tanszerek kiállitásával összekötve. Az eddig történt előkészületekről mult vasárnap adott számot egy népes tanácskozásban a szervező bizottság elnöke, Molnár Aladár képviselő. A gyülés költségei 4300 frtra számitvák, de a mult gyülésből fenmaradt mintegy 2000 frt. Ha tehát csak ezer tanító jelenik meg, a 2 frtnyi tagsági dij fedezi a kiadásokat. A kormány megigérte a támogatást s fölhatalmazta a szervező bizottságot, hogy a tanszerkiállitásból egyes tárgyakat az állami iskolák részére megvásárolhasson. Lakást az iskolai épületekben és a Ludoviceumban ingyen nyernek a tagok. A gyülések a képviselőházban, a tanszerkiállitás pedig a főreáliskolában lesz. Mindazáltal a tanácskozás elhatározta, hogy a szállások ügyében egyesekhez is intéz fölszólitást. Némelyek aggódtak, hogy a szükséges költségeket nem fedezik a várható jövedelmek, de az eddigi jelenségek ez aggodalmakat nem igazolták. Megemlitjük, hogy az egyetemes gyülés tanácskozásai a következő tárgyak körül forognak: 1. A néptanitók nyugdijazása, özvegyeik s árváik gyámolitása, s ennek módozatai. 2. A tandij kezelése. 3. A tankönyvek és tanszközök meghatározásának módja. 4. A tanterv részletes megállapitása s a tananyag csoportositása. 5. Ismétlő iskolák s a felnöttek oktatása. 6. A népiskola viszonya a középtanodákhoz és szaktanodákhoz. Lesznek egyes szakosztályok is, melyek föladata a közgyülésen meg nem vitatható kérdések tárgyalása.

— **A sárospataki ref. főiskolában** az évzáró vizsgák következő időben tartatnak. A gymnásiumban, a czélbavett gymnáziumi tantermek épitésének előmunkálatai miatt, a szokottnál egy héttel hamarább lesznek, még pedig a rendes érettségi vizsgálatok jun. 29, 30 és jul. 1-én, a magánérettségiek jul. 2-án. A gymnázium többi osztályaiban jun. 29-től jul. 9-ig bezárólag. Az akadémia bölcsészeti, theologiai és jogi szakában jul. 6—18-ig tartatnak ugy a rendes, mint a magánvizsgálatok.

Balesetek, elemi csapások.

— **B. Piret altábornagy halála.** Báró Piret Lajos, kit a hadügyminiszterumban beállott változások következtében kassai katonai parancsnoknak neveztek ki, épen a kinevezés napján szerencsétlenség áldozata lett. E hó 16-án este az altábornagy több előkelőség társaságában a városligetben időzvén, onnan esti 9 órakor a gróf Graevenitz ezredes könnyü fogatán akart a városba visszatérni. Mindjárt a városligeti fasor elején, a Batizfalvy-féle gyógyintézet előtt, a lovak egy villámtól megijedve, a kocsit a korlát czölöpjéhez csapták, s Graevenitz ezredes, ki a lovakat hajtotta, abban a pillanatban kibukott, s annyira összezuzódott, hogy eszméletét vesztette. A gyógyintézetbe vitetvén, itt ápolás alá vették, s életéhez van remény. Ez alatt a neki bőszült lovak sebesen ragadták tova a kocsit. A fasor közepe táján Piret altábornagy, s a hátul ülő kocsis szinténkidobattak. Az altábornagy arcza borzasztón összeroncsolódott, jobb szeme kifolyt, koponyája bezuzódott és semmi életjelt nem adva magáról, a Rókus-kórházba vitték egy bérkocsin; a kocsist pedig, kinek három bordája eltört, Batizfalvynál vették ápolás alá. Piret csak a kórházban adott életjelt magáról, de az orvosok kijelentették, hogy fölgyógyulásához semmi remény sem lehet. 60 órai szenvedés után junius 19-én reggel a kórházban meghalt. Piret báró belga származásu volt, s családja a negyvenes években nyert magyar indigenatust. Ő már egészen magyar ember volt, teljesen birva a nyelvet is. A szabadságharczban osztrák részen állt, s többi közt temesvári parancsnok is volt.

— **Két szép fiatal leányt** ragadott el fürdés közben a Duna mult vasárnap Karván; az egyik Gianowa Nina k. a., a másik Bakai közbirtokos gyermekei nevelőnője, kik közül az utóbbi holttestét a halászok kifogták, de az előbbit még nem találták meg.

— **Tűz Borszéken.** Borszéken e hó 7-én leégtek a világhirű borviz-szállitási üzlet épületei és ezek közelében a Mélik-féle vendéglő. Az üzlet azonban csak 24 óráig szünetelt. A kár 60—70 ezer ftra rug. Az üzleti épületek 4500 frtig biztositva voltak; a vendéglő nem.

Mi ujság?

— **A képviselőház** központi bizottsága már befejezte a választási törvényjavaslat tárgyalását s a ház, nyilvános üléseiben, valószinüleg szerdán kezdi meg fölötte a vitát.

— **Az orvosok és természetvizsgálók** jövő évi közgyülését a szabadkaiak maguk közt szeretnék üdvözölni, s a város lakosai elhatározták,

hogy e végből meghivást intéznek a győri nagygyüléshez. A szomszéd városok annyira pártolják ez eszmét, hogy a tervezett gyülés ideje alatt általános kiállitást és szántásversenyt szándékoznak rendezni, melyekben az egész Duna és Tisza vidéke részt vegyen. Az idén a nagygyülés aug. 18-án kezdődik Győrben és tart 24-ig, mikor a zárgyülés lesz. Közben kirándulásokat, tesznek Pannonhalmára és M.-Óvárra.

— **Az erdélyi gazdák** harmadik vándorgyülése október első napjaiban lesz Déván.

— **Zichy Mihály** legközelebb haza érkezik Szentpétervárról. Mint korábban irtuk, a nagyhirü festő végkép oda hagyja Szentpétervárt, s ezentul az év egy részét itthon, másrészét Londonban és Párisban fogja tölteni.

— **Magán képtárainк** csekély számát a herczegprimás szaporitani törekszik, s Esztergomban a primási és káptalani könyvtár nagy termében fogja berendezni. Az épitkezési és berendezési munkálatok Lippert György müvezetése alatt történnek. A primás eddig is több festményt vásorolt, leginkább külföldi festőktől; most bizonyára magyar művészekre kerül a sor.

— **A muzeumi képtár** magyar történelmi müveiből Gizella főherczegasszony többeket lemásoltat, s e végből Müller müncheni festész már Budapestre jött. A másolatok Münchenbe szállittatnak.

— **A lajhár** az állatkertben látható már. A röstség eme példányképe Londonból került hozzánk s 450 frtért vették. Az állatkert lakóinak szaporitására az idén már ezer forintot költöttek, s e napokban megérkeznek Schönbrunnból ama példányok is, melyeket az uralkodó ajándékozott.

— **Érdekes régiséget** találtak Erdődy gróf levéltárában. Nem más ez, mint Nagy Péter orosz czár atyjának, Nikolajevics Alexisnek levele Rákóczi Ferenczhez. A levelet egy fővárosi fényképésznél most másolják.

— **A molnár-utczában** halva talált Polczerné asszonyt illetőleg a vegyészeti vizsgálat kideritette, hogy megmérgezte magát.

— **Hármas öngyilkosság.** Bécsben a Mariahilfen levő Kummer-szállodában e napokban három nő agyonlőtte magát. Bécsben az ily borzasztó esetek most napirenden vannak. Ezt azért emlitjük meg, mert a nőkről azt hiszik, hogy magyarok voltak. A szörnyü tett végrehajtása napján szálltak a vendéglőbe, s még a bejelentési ivet sem töltötték ki; minthogy pedig utánuk semmi nyomba igazító nem maradt, nevüket nem is tudják. Ugy látszik anya és két leány volt; az anya mintegy 40 éves, s a leányok 24 és 19 évesek lehettek. A mint a szobából a lövés hangzott, rájok törték az ajtót, s a három nőt a szoba padlóján halva elterülve találták. Mindegyik kezében uj egycsövü hátultöltő pisztolyt tartott; az idősb leány fején két halálos seb volt. A szerencsétlen az első lövés után még annyi erővel birt, hogy az ágyhoz mehetett, ott a lepedővel az arczára borult vért letörülte, azután ismét megtöltötte a pisztolyt s a második halálos lövést magára irányozta. Az idegenek gondosan eltávolitottak mindent, mi fölismerésökre vezethetne; fehér ruhájuk jel nélküli. A pisztolyokat valószinüleg a városban a tett napján vették. Egyik boltban alkudoztak pisztolyokra s ott az anya azt mondta, hogy a fegyvereket Budapesten levő fia számára veszi. A nők a jobb osztályokhoz tartoztak; erre mutat finom modoruk és gyengéd kezük. Birtokukban három kis kulcs és három napernyő volt. Az idősb leány erős, a fiatalabb gyengébb testalkatu. Hajzatuk sötét, az asszonyé szürkével vegyes. Az eddigi rendőri nyomozások azt deritették, hogy a három nő előbbi szállásán, a „fehér farkas“-nál mint Papp Miklós n.-váradi hivatalnok neje és leányai irták be magukat. — Ujabb bécsi tudósitások szerint az illető szállodában lakó Zachariás Antal kereskedelmi ügynök a szerencsétlen anyában Oláh György marosvásárhelyi rendőrbiztos nejét ismerte föl, ki férjétől elválva, leányaival nagy szegénységben sokáig Tordán lakott; majd Pestre jöttek, hol a leányok a távirdai tanfolyamot végezték, alkalmazást azonban nem kapván, Bécsbe utaztak, abban a reményben, hogy ott tán inkább boldogulnak. De hiába; a szerencse ott sem mosolygott rájuk, s miután tiznapi bécsi tartózkodásuk alatt nemcsak minden pénzüket elköltötték, de a „Farkas“-hoz czimzett szállodában 40 frt adósságot is csináltak, szégyenteljes élet vagy az éhenhalás elől öngyilkosságban keresték menedéket.

Halálozások.

Bernáth József, kir. táblai biró, Somogymegye volt alispánja, elhunyt a fővárosban 55 éves korában.

Kiss József, a régibb időkben Temesmegye egyik legtevékenyebb fia, elhunyt Német-Bencsen, 95 éves korában.

Thuránszky Kálmán, ungmegyei árva közgyám, ki a régi jó táblabiráк példányképe, s a megyének egykor főszolgabirája, törvényszéki ülnöke és másodalispánja is volt, e hó 7-én 72 éves korában elhunyt s baranyai sirkertben közrészvét mellett temették el.

Kézdipolányi Szabó József, sz.-huberti földbirtokos, f. hó 8-án élte 81-dik évében végelgyengülés következtében meghalt.

Dr. Pelech János, a rozsnyói evang. gymnázium igazgató-tanára, elhunyt e hó 11-én 69 éves korában.

Balogh Kálmán orvos-egyetemi tanár e napokban elvesztő nejét, született Szaszovszky Alojzia asszonyt, ki 30 éves korában hunyt el.

Elhunytak még: Michaelis Frigyes, köszegi evang. lelkész 81 éves korában; Zsideg Endre, a Mátravidék egyik jóhirü papja, felső-heveskerületi alesperes, ballai plébános, 69 éves korában; Farkas Gergely, kolozsvári kereskedő és a városi képviselet tagja 53 éves korában; ugyancsak Kolozsvárt báró Bruckenthal Zsófia urnő 76 éves korában; Abensberg-Traun birodalmi grófnő, szül. gr. Eszterházy Valentina, Bécsben 75 éves korában; Gencsy Zsigmondné szül. Péterffy Borbála asszony, jótékony lelkü hölgy, Szent-Endrén; Kolbenhayer Soma kis-csalomjai evang. lelkész neje, szül. Hlavács Paulin asszony; özv. Barcza Pálné, szül. báró Fiáth Erzsébet asszony, 53 éves korában Veszprémben; Mezőbándi Kis József, földbirtokos 42 éves korában Kolozsvárt; Sziszay József, ügyvéd, a h.-nánási ref. egyház fögondnoka, f. hó 16-án; Hegedüs József szanádi földbirtokos és a vidék jótevője.

Nemzeti szinház.

Péntek, junius 12. Uj bemutatással először: **„Az udvari bolond.“** Vigjáték 3 felv. Irta Szigligeti.

Szombat, junius 13. **„Brankovits, Szerbia despotája.“** Eredeti opera 4 felv. Zenéjét szerzette Erkel F.

Vasárnap, junius 14. **„A ripacsos Pista dolmánya.“** Népszinmű 3 felv. Irta Rákosi Jenő.

Hétfő, junius 15. **„Nemes és polgár.“** Vigjáték 4 felv. Irták Augier és Sandeau Gy.; forditotta Feleki.

Kedd, junius 16. **„Mignon.“** Opera 3 felv. Zenéjét szerzette Thomas A. (Hauk k. a. föllépteül.)

Szerda, junius 17. **„Egy millió.“** Vigjáték 4 felv. Irták Labiche és Joly; ford. Szerdahelyi.

Csütörtök, junius 18. **„Hunyady László.“** Opera 4 felv. Zenéjét szerzette Erkel Ferencz. (Hauk k. a. föllépteül.)

Szerkesztői mondanivaló.

— **Dalok.** „Mit ér nekem,“ stb. De mit ér nekünk s az olvasónak s végre önmagának is az ilyen gyarló, semmit nem mondó, semmit nem lenditő rimpengetés?

— **„Reménytelenül.“** Nem épen. A II. számu, ha Heine irta volna meg, a kinek a szelleméből van benne valami, igen szép kis dal lehetett volna; igy csak a végén pendül meg egy kis hangulat, mig eleje s közepe oly köznapiságban vész el, a melyből nincs megváltás. Próbáljon még.

— **Felső-Szivdnik.** Ha a czikk (a zsidó történelem és vallás rövid vázlata), melyből mind a két küldeményt megkaptuk, érdemes volna is a közlésre, a forditás magyarsága annyi javitgatást igényelne, hogy inkább ujra leforditanók az eredetiből. Egyébiránt maga a czikk nagyobbára köztudomásu vagy bármely történeti kézikönyvben és Conversations-Lexiconban föltalálható adatokat tartalmaz, s teljességgel nincs abba az alakba öntve, melyben a hirlapi czikket a tanulság mellett élvezettel is lehetne olvasni. — A jó szándékot, kivált a magyar nyelven irásra való törekvésben, mindenesetre méltányoljuk; a kéziratot pedig 30 napig megtartjuk — netaláni visszakövetelés esetére.

— **„A hópelyhek.“** Sem itt, sem ott nem használható.

— **Zs. S.** „A fonó leány“ szerelmi románczát s dalát szebben megirták már Göthe és Tompa Mihály. Ez nagyon gyarló s esetlen képek és hasonlatok közt bukdácsol.

SAKKJÁTÉK.

759. sz. f. Seeberger J.-töl (Krieglachban).

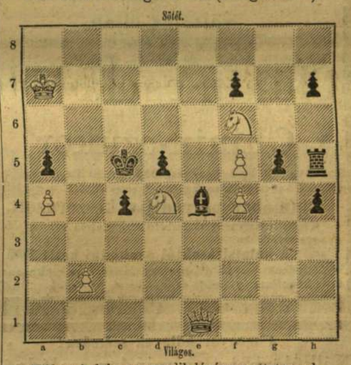

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 754-dik számu feladvány megfejtése.

(Gérecz Károlytól Sárospatakon.)

Vil.	Süt.
1. Hf2—d3†	e4—d3:
2. Fh2—g1	Fb7—e4
3. Ke3—f2	Fd8—h4†
4. Kf2—f1	Fh4—f2
5. Fg1—f2 matt.	

Helyesen fejtették meg: **Veszprémben:** Fülöp József. — **Gelsén:** Glesinger Zsigmond. — **Debreczenben:** Zagyva Imre. — **Sziget-Csepen:** Mayer Károly. — **Parabutyon:** Rothfeld József. — **Miskolczon:** Hartmann testvérek. — **Szabadkán:** Kosztolányi Árpád. — **A pesti sakk-kör.**

HETI-NAPTÁR.

Hónapi- és Hetinap	Katholikus és protestáns naptár		Görög orosz naptár		Izraeliták naptára	Nap hossza	Nap kél	Nap nyug.	Hold hossza	Hold kél	Hold nyug.
	junius		jun. (ó)		Tamuz	ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.
21	Vasár	D 4 Alajos hitv.	D 3 Alajos	9 F 3	Cirillus	6 Aspázia	89 51	4 7	7 56	175 35	este 0 36
22	Hétfő	Paulina	Albán	10	Timoté	7 Amália	90 48	4 7	7 56	187 27	0 30
23	Kedd	Eberhard	Szidonia	11	Bertal.	8	91 45	4 7	7 57	199 16	1 42
24	Szerd.	Ker. sz. János	Iván	12	Onophrius	9	92 42	4 7	7 57	211 7	2 49
25	Csüt.	Prosper	Vilmos	13	Aquilius	10	93 39	4 8	7 57	223 5	3 58
26	Pént.	János és Pál	Jeremiás	14	Elizeus pr.	11	94 37	4 8	7 57	235 15	5 9
27	Szom.	László király †	László	15	Álmos	12 S. Balak	95 34	4 9	7 57	247 33	6 10

Hold változása. ☽ Holdtölte 29-én 8 óra 4 perczkor este.

TARTALOM.

Duka Tivadar (arczkép). — A vén koldusnő temetése. — A parancsnok jobb szeme. — A svábhegyi vaspálya (képpel). — Az erdélyi szász népviselet (tiz képpel). — Temetők és temetés Párisban (folyt.) — Utazás a tenger alatt (folyt., képpel). — Egyveleg. **Melléklet:** Budapest jótékony intézetei, XII. — A növények szunnyadása. — Az ösember. — A hétről. Irodalom és müvészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi ujság? — Halálozások. — Nemzeti szinház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő **Nagy Miklós.**
(L. czukor-utcza 11. sz.)

HIRDETÉSEK.

Első cs. kir. szab. dunagőzhajózási társaság.

Alulirt tisztelettel jelenti, miszerint az eddig **Budapest** és **Uj-Szőny** között naponkint kétszer történt személy-szállitások egyike — nevezetesen a mely Budapestről reggeli 5 órakor és Uj-Szőnyről délutáni 1 órakor indul — f. é. jun. hó 24-étől kezdve beszüntettetik, és hogy

szerda, folyó évi junius hó 24-étől kezdve

a személy-szállitások

Budapest és Uj-Szőny

között következő rendben fognak történni:

Budapestről Uj-Szőnyre: naponként 3 órakor délután.
Uj-Szőnyről Budapestre: naponként 3 órakor reggel; közvetlen érintkezés a Bécs-Győrből jövő vasuti vonattal; Esztergomból Budapestre 5 órakor reggel.

A beszüntetett **Budapest—Uj-Szőnyi** menet helyett ugyancsak

szerda, folyó évi junius hó 24-étől kezdve

egy naponkénti személy-szállitás történend

Budapest és Esztergom között,

és pedig a következő rendben: 190 (1)

Budapestről Esztergomba: 6 órakor reggel.
Esztergomból Budapestre: 3 órakor délután.

Végül ugyanezen naptól (junius 24-tól) kezdve a **Budapest—Bécsi** postahajók ugy a felmint a lefelé hajózásban

Nagy-Maros és Nyerges-Ujfalu

állomásokat is szabályszerüen érinteni fogják.

Budapest, junius 16-án, 1874.

Utánnyomat nem dijasztatik. **A magyarországi forgalmi igazgatóság.**

FARKAS ISTVÁN
gazdasági gépgyárában.

Az eddig legjobbnak és legtartósabbnak ismert, **Henczman**-féle **cséplőgépek**, mindenféle nagyságban 1 lóerőtől fölfelé 6 ló erőig, szijra vagy fogaskerékre alkalmazva készen kaphatók, ugy a legujabb amerikai szerkezetűek is szalmarázóval ellátva, — valamint kitünő **tisztító** és **szórrosták** s mindennemü **gazdasági gépek** készen és legjutányosabb árakon kaphatók. 270 (4—6)

Gyárhelyiség Pesten, üllői-ut 5. szám.

Adoptálás.

2 frt csekély kezelési költség megtéritése mellett **Orlice** mennyiségtani tanár ur Berlinben (Wilhelmstrasse 125 S. W.), mint pártfogolt adoptált. Ezt nem is volt okom megbánni, mert már nehány hu-ás után, nevezett ur kitünő utasitásai folytán egy 267 (1)

4800 frtos ternot nyertem.

Azért példámat követve, mindenki bizalommal forduljon Orlice urhoz, ki minden ohajtott fölvilágositással, **ingyen** és **bérmentve** szivesen szolgál.

Linz. Mikische M.

A legbiztosabb és legkellemesebb szer

váltóláz ellen,

különösen gyermekeknél, kik a keserü Chinint másképp bevenni nem képesek, a

Chinin-csokoládé

és a

Chinin-czukor

Rozsnyay M. gyógyszerésztől Zomban Tolnamegyében, melyeket a magyar orvosok és természet-vizsgálók nagygyűlése

Fiuméban pályadijjal koszoruzott.

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jóhirü gyógyszertárában.

A hamisitásoktól óvakodni kell!

Mindenki csak a **Rozsnyay M.-féle pályakoszoruzott készitményt** kérje és fogadja el. 135 (31—0)

281 (2—5)

Borsajtók

jutalomdijazott

a vevők teljes elismerésük által

12 évóta 250 ft.

Megbizásokat

elfogad minden évben csakis

Aug. 1-ig

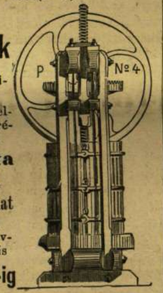

Lotz gépgyár-raktára

Pesten, kecskeméti-utca 7. sz.

Utánvét mellett küld szét a már 1849 óta fennálló

Lukovits József-féle
füszer-, thea-, rum- és borkereskedés

Pesten, az ország-ut s czukor-utcza sarkán:

	ft. kr.		ft. kr.
1 font legfin. czukor ára süveg számra	— 30	1 font orosz thea	2, 3 —
1 » finom czukor süveg számra	— 28	1 » finom melange thea	3, 4 —
5 » legfin. Cuba kávé	5 —	1 » pecco virág-thea	4, 5, 6 —
5 » » jamaika kávé	4 80	1 zománczolt thea-szelencze, ½ font melange thea-tartalommal	1 50
5 » » mokka arábiai kávé	4 50	1 ugyanaz ¼ font tartalommal	1 —
5 » » ceylon arábiai kávé	4 50	1 pint braziliai rum-tartal.	1 —
5 » arany-java kávé	5 50	1 » cuba rum-tartalomm.	1 60
5 » campinos kávé	4 —	1 » valódi jamaica rum	2 10
5 » campos »	3 80	1 » » legfin. jamaica rum	2 80
5 » legfinomabb rizs	— 80	1 font csokoládé 60—80 kr.	1 20
5 » középszerü »	— 70	1 » thea-sütemény	1 —

Ezenkivül ajánlom még mindennemü ásvány vizek, pezsgő-, asztali- és csemege borainat, továbbá Milly- és Flóra-gyertyákat, Liebig-féle huskivonatot, s minden az e szakba vágó árucikkeket. Az utolsó posta, vagy vasuti állomás pontos feljegyzése kéretik.

Valódi áruk- és sulymértékért jótállás biztosittatik.

269 (5—8) Tisztelettel ***Lukovits József.***

A magy. hölgyek számára!

Nélkülözhetetlen minden családnál!

„CORNELIA."

Bécsi képes hölgy-divatlap.

Megjelen minden 14 nap 1 szám, divat és kézimunkával, egyszersmind 1 nagy szabási minta-ivvel és bőtartalmu tárczaczikkel.

Ára évnegyedenkint bérmentes postai küldés mellett

csak 1 ft. 20 kr.

(egész évre 4 ft. 80 kr.)

Lapunk, egy eddig elő nem fordult sikert szerzett; az összes hirlapirodalom dicsérve ismeri el, **hogy a „Cornelia" jelenleg a legjobb és legolcsóbb divatlap.** 291 (4—9)

Egy pesti lap ekkép ajánlja föl:

Ha az első számból itélhetünk, ugy lelkiismeretesen kimondhatjuk, **hogy e lap a berlini „Bazár"-nál** egy hajszállal sem áll hátrább, s annak méltó versenytársa leend. Ajánljuk szorgos kezü hölgyeinknek a megrendelést.

Előfizetéseket elfogad

Friese Ferencz Henrik Bécsben,
„a Cornelia hivatala."

A „Franklin-társulat" magyar irodalmi intézet kiadásában Budapest (egyetem-utcza 4-ik sz.) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Gróf Széchenyi István
munkái
korszerü kivonatban.

Második kiadás.

Három kötet.

Ára a három kötetnek füzve 5 ft.

Uj olcsó és teljes kiadás

négy kötetben.

Kisfaludi

Kisfaludy Károly
minden munkái.

A Kisfaludy-társaság megbizásából

szerkesztő

Toldy Ferencz.

Hatodik összes kiadás.

Négy kötet füzve 4 ft.

Nyári idényre!

Barége, Mozambiques és Ecru	30—40 krig.
Selyem Grenadine sima és csikos	50—80 »
» Gasiere dúsgazdag választékban	30—90 »
Franczia Jaconats	25—35 »
» Crettonek és Calicok	25—35 »
» Satinék és Foulard aprék	30—70 »
Csikos selyem szövetek minden szinben	1 ft, 1 ft. 40 kr.
Sima Pult de soie » »	1 » — »
Fekete » » »	1 » 30 »
» Gros Failles	1 » 80 »
Szines » » minden szinben	2 » — »
Irish selyem Popelinek	1 » 10 »
Angol Lusterek	— » 35 »

Bátrak vagyunk az igen tisztelt hölgyeket arra figyelmeztetni, hogy egy nagyobb mennyiségü divatáruk, különösen selyemszövetek megvételével lehetségessé válik a fentebbi czikkeket bámulatos olcsó áron eladhatni.

Mély tisztelettel

Sgalitzer és Schönfeld,

312 (1—20) Budapest, bálvány-utcza 1. sz.

FEHÉR MIKLÓS

ajánlja legkitünőbb **gazdasági gépeit,** angol, franczia, valamint amerikai legnevezetesebb gyárosok gyártmányait.

A legujabb s minden tekintetben az eddigelé készülteket felülmuló kitünő **járgonyos cséplőgépelt** 1-től 6 lóerejeig; továbbá **svájczi** vertikalis oszlopos **járgony cséplőit,** a leghiresebb Hornsby **gőzcséplőgépeit,** Howard **széna**-forgató és önmüködő **szénagyüjtőit.** — A legujabb s legkönnyebb **„Spring Balance" arató-gépet.** 278 (3—8)

Budapest, üllői-ut 12-dik szám, „Köztelek" épület országgazdasági egyesület.

Iroda és raktár: Löwengasse Nr. 24. **Bécs,**

A „Franklin-társulat" magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utcza 4-ik sz.) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

FÉNYÜZÉS
(Luxus)

a társadalmi életben és a nemzetgazdaságban.

Irta

Dr. Gerlóczy Gyula,
müegyemi tanár.

Ára füzve 80 krajczár.

KISFALUDY SÁNDOR.

HIMFI SZERELMEI.

Második kiadás. — A kitünő arczképével.

(382 lap, 16-rét). Nyomt. papiron, füzve 80 kr. Velinpapiron, füzve 1 ft. 20 kr., kötve 2 ft.

„A rosz nedvek kiirtása a gyógyszer czélja!" „Az élet legfőbb java a jó egészség!"

American-Pills by Bôldt

Bôldt egészségi labdacsai
vértisztitási labdacsok.

E labdacsok sokszoros alkalmazást és sokszoros magasztalást vivtak ki.

Ajánlhatók e labdacsok **a vér tisztitására** megelőző betegségek után; a fölösleges és **rosz nedvek eltávolitására** (növekvő testgyarapodásnál kevés mozgás mellett); továbbá oly egyéneknél, kik rosz emésztésben, savanyu felböfögésben, étvágytalanságban, szédülésben és vértorlódásban szenvednek. E labdacsok különös ajánlatot érdemelnek a **gutalütésre hajlamot mutató egyéneknél.**

Egy doboz 65 70 labdacs ára 1 ft. 50 kr. (10 kr. több.)

Központi raktára: Droguerie medicinale:

Boldt A. H. Genfben (Helvetia).

Valódian kapható:

Pesten: Török József gyógyszerész és **főküldeményezőnél** Magyarország számára, király-utcza 7. szám, és **Formágyi Ferencz** gyógytárában Széchenyi-tér 26. sz. **Budán: Wlasek E., Szegeden: Kiss, Sz.-Fehérvárott: Dieballa Gy., Egerben: Köllner, Temesvárott: Pecher, Brassón: Fabik, Kolozsvárott: Wolff, Bécsben: Kozdera J.** am hohen Markt 12. gyógyszerész uraknál. 217 (13—0)

Kisérletül!

Méltóztassanak

kis megrendelést tenni

gyönyörü

NŐI

ruhakelmékből

igen jutányos áron!

HAMBURGER ADOLF

hölgy-divatáru ületéből

PEST, uri-utcza 1. szám.

Minták kivánat szerint ingyen és bérmentve küldetnek.

207 (25 50)

A magy. általános

földhitel-részvény-társaság

(befizetett tőke 10 millió forint o. é.)

5½% és 6%-kos záloglevelei

az előbbiek 34 év alatt, az utóbbiak 24½ év alatt féléves sorsolások utján névértékben visszafizetendők, biztosságuk és kamatjövedelmük folytán tőkebefektetésre igen alkalmasak, napi árfolyamon kaphatók: 282 (3—3)

Budapesten: a társaság főpénztáránál (Thonet-udvar) a magyar leszám.- és váltóbanknál (ezelőtt Malvieux C. J.); a franco-magyar bank váltóházában; Totis és társa, ezelőtt Wahrmann és fia uraknál (Deák-utcza); Fuchs, m. k udv pénzváltó urnál (Deák-utcza); Glatz, Holzwarth és Schubert uraknál (Dianaf-ürdő); valamint minden takarékpénztárnál és banknál a vidéken, melyek megrendeléseket is fogadnak el e záloglevelekre.

A magyar általános földhitel-részvénytársulat záloglevelei a m. kir. pénzügyminiszterium 1872-dik jul. 31-én kelt 35,058. sz. kibocsátványa szerint minden pénzügyi igazgatóságnál és állampénztárnál cautió gyanánt elfogadtatnak.

Előfizetési fölhivás

a

Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok

1874. évi julius—deczemberi folyamára.

A „Vasárnapi Ujság" és „Politikai Ujdonságok" sokkal régibb ismerősei az olvasó közönségnek, semhogy minden félévi előfizetés idejekor hosszas bemutatásra vagy önajánlgatásra volna szükségök.

Czélban, szellemben a régiek, a mik két évtized óta voltak. **Czéljok:** a fölvilágosodás és józan haladás terjesztése ugy az ismeretekben és az izlésben, mint politikában és közéletben. **Szellemök:** szabadelvű, független, nemzeties.

Terjedelemben és alakban azonban nagy változáson mentek át. Évről évre fejlődve, emelkedve e részben, különösen a jelen év kezdete óta oly terjedelmet s oly küldiszt nyertek, mely e társ-hetilapot, u. m.: a **Vasárnapi Ujságot** két-, a **Politikai Ujdonságokat** másfél-, és igy együtt **hetenként negyedfél iven,** a legbővebb tartalmu heti közlönynyé teszi, melylyel a hazai hasonnemü vállalatok közül egy sem versenyezhet.

E nagy terjedelem teszi lehetségessé nemcsak kivételesen, hanem folytonosan oly nagyobb müvek közlését, minő a jelen félévben a **„Tenger alatti utazás"** czimü illusztrált regény első része, melynek folytatását, a rendkivül érdekes és tanulságos olvasmányt befejező második részt a második félévben adjuk.

Örömmel jelenthetjük olvasóinknak azt is, hogy a jövő félévben **Jókai Mórtól** „A Balaton vőlegényei" czimü elbeszélést lesz alkalmunk közölni, a melyet az ünnepelt iró egyenesen lapunk számára irt.

S átalában a **Vasárnapi Ujság** szépirodalmi és egyéb közleményei, valamint képei, becsben és érdekességben folyvást emelkedve, tárczarovatai az eddigihez képest majdnem kétszeres terjedelemben, — a **Politikai Ujdonságok** az események kimeritő közlésében, s végre a **„Magyar Gazda"** czimü mellékletünk a gazdaközönséget érdeklő közhasznu közleményekben, — reméljük, minden jogos igényt ki fognak elégiteni.

Budapest, junius hóban, 1874.

NAGY MIKLÓS, szerkesztő.

FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.

Előfizetési föltételek:

postai szétküldéssel vagy Budapesten házhoz hordva

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:	Csupán a Vasárnapi Ujság:	Csupán a Politikai Ujdonságok:
Évnegyedre (julius—szeptember) . . . 3 ft.	Évnegyedre (julius—szeptember) . . . 2 ft.	Évnegyedre (julius—szeptember) 1 ft. 50 kr.
Félévre (julius—deczember) . . . . 6 „	Félévre (julius—deczember) . . . . 4 „	Félévre (julius—deczember) . . 3 „ — „

Azon t. előfizetőket, kiknek előfizetése junius hó végével lejár, tisztelettel fölhivjuk, sziveskedjenek előfizetéseiket mielőbb megujitani, hogy a lapok küldésében fennakadás ne történjék. — Egyes előfizetések legczélszerübben postai utalvány által eszközöltetők, a melyre bérmentesitésül csak egy darab 5 kros bélyeg kivántatik. — Tiz előfizetett példányra gyüjtőinknek egy tiszteletpéldánynyal szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala

(Pest, egyetem-utcza 4-dik szám alatt).

A „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ kiadó-hivatalában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik sz. alatt) még a következő hirlapokat lehet megrendelni, ugymint:

Legterjedelmesebb képes hetilap, mindkétnemű ifjuság számára.

A Kis Vasárnapi Ujság

czimü

ifjusági képes hetilap.

Szerkeszti: **K. Beniczky Irma.** Kiadja: **a Franklin-Társulat.**

A „Kis Vasárnapi Ujság“ jelszava: „**A mulattatót hasznosan, a hasznost mulattatva**“, — a ezt mindig szem előtt tartja, hogy a lap **kettős czéljának** tökéletesen megfeleljen s a serdülő ifjuságnak ép ugy, mint a kisebb gyermekeknek egyaránt **mulattató és tanulságos lélek- és szivnemesitő s értelemfejlesztő** olvasmányul szolgáljon. Ha tehát a t. szülők, nevelők stb. gyermekeiket, illetőleg növendékeiket czélszerü, hasznos, s nemcsak pillanatnyi örömet okozó, de **tartós és nemes élvezetet** nyujtó ajándokkal ohajtják meglepni, ezt tökéletesen elérik, ha számukra a „Kis Vasárnapi Ujság“-ot megrendelik.

Legyen szabad reménlünk, hogy a t. szülők, tanitók és az ifjuság barátjai, méltányolva nagy horderejü törekvésünket, ennek minél sikeresebb megvalósitására segédkezet fognak nyujtani becses pártolásuk által.

A „**Kis Vasárnapi Ujság**“ megjelenik **egész éven át**, tehát **az iskolai szünidő alatt is, hetenkint egyszer, 16 oldalból álló nagy iven, számos képpel, szép fehér erős papiron, diszes kiállitással.** A megjelenést illetőleg ugy intézkedtünk, hogy a „**Kis Vasárnapi Ujság**“-ot már **vasárnap reggel valamennyi**, még **vidéki előfizetőink** is megkaphassák.

Előfizetési ár:

Félévre (julius—deczember) . . . . . **3** ft. — kr.

Minden félévben az első számmal **szines boritékot** küldünk, melybe a következő számokat be lehessen rakni

Második félévén megjelent teljes számu példányai még megkaphatók.

Kilenczedik évfolyam.

Jogtudományi Közlöny

kapcsolatban a

DÖNTVÉNYTÁR-ral

és a törvénykezésre vonatkozó összes

Szabályrendeletek s Törvényjavaslatok } **gyüjteményével.**

Szaktudósok közreműködésével.

Szerkesz i: **Dr. Dárdai Sándor.** Kiadja: **a Franklin-Társulat.**

Előfizetési föltételek:

Negyedévre (junius—szeptember) . . . . . **3** forint.
Félévre (julius—deczember) . . . . . **6** „

A lap kiadó-hivatala részéről legyen szabad arra figyelmeztetni, hogy a „Jogtudományi Közlöny“ nemcsak a legterjedelmesebb, hanem a legolcsóbb szaklap, mert a elsorolt mellékletek külön beszerzésénél a „rendeletek tára“ évenkint 3 frtba, a „Döntvénytár“ évenkint 4 frtba és a „törvényjavaslatok“ évenkint legalább 2 forintba, tehát összesen 9 frtba kerülnek, és igy a „Jogtudomanyi Közlöny“ ezen mellékletek szolgáltatásával a legolcsóbb szaklap

Hetedik évfolyam.

A NÉPZÁSZLÓJA

megjelen minden szombaton egy nagy negyedrétü iven.

Főszerkesztő: **Helfy Ignácz.** Felelősszerkesztő: **Erdei Bódog.**

E lap, melynek politikai programmja, hogy Magyarország független állam legyen, mely minden külbeavatkozástól menten intézze saját ügyeit, az e czélra egyesült függetlenségi párt elveinek terjesztését tüzte ki politikai feladatául. Az ez irányban tájékoztató czikkeken kivül tartalmát képezik czikkek és levelek a **bel- és külpolitika** terén fölmerülő fontosabb eseményekről, nemkülönben **tudományos, gazdászati, irodalmi** s általán a közélet minden ágára kiterjedő közlemények, melyek **világos, könnyen megérthető irmodorban** vannak tartva és koronkint **képek** által illustrálva, ugy hogy az olvasóközönség minden osztálya lelhet benne egyaránt élvezetest és tanulságost.

Előfizetési föltételek postai széthüldéssel vagy Budapesten házhoz hordva:

Félévre (julius—deczember) . . . . . **3** frt — kr.
Évnegyedre (julius—szeptember) . . . **1** » **50** »

Tiz előfizetett példányra gyüjtőinknek egy tisztelet-példánynyal szolgálunk. Előfizetések legczélszerübben postai utalvány által eszközölhetők, a melyre bérmentesitésül csak egy drb 5 kros bélyeg kivántatik.

A kiadó-hivatal
(Budapest, egyetem-utcza 4-dik szám).

Politikai és képes hetilap,

legolcsóbb ujság a magyar nép számára, melyet mindenki megszerezhet, még azok is, kik eddig ujságot nem tartottak,

a

KÉPES NÉPLAP

és

POLITIKAI HIRADÓ

mely megjelen

minden héten vasárnapon, mulattató és tanulságos tartalommal, s a hazai és külföldi politikát tárgyaló rendes rovattal.

Szerkeszti: **Nagy Miklós.** Kiadja: **a Franklin-Társulat.**

A minden héten egy iven megjelenő és a szövegbe nyomott **képekkel érdekesbitett** ujság ára

postai széthüldéssel vagy Budapesten házhoz hordva

félévre (juliustól deczemberig)

csak 1 forint.

A t. cz. vidéki honfitársakat,

kik a magyar nép szellemi előhaladását mint nemzeti létünk biztositásának legfőbb föltételét, előmozditani ohajtják, hazafiui tisztelettel kérjük föl, hogy a nép művelődésének érdekében ezen közhasznu vállalatot terjeszteni és tömeges előfizetések gyüjtése által elősegiteni sziveskedjenek.

A t. cz. gyüjtőknek egyszerre beküldött **10** előfizető után **egy ingyenpéldánynyal** szolgálunk.

Uj irányu nemzeti szabadelvü politikai hetilap.

„SZÓZAT“

megjelen minden csütörtökön, egy nagy negyedrétü iven.

Felelős szerkesztő

Vajda János.

A „Szózat“ beltartalmát s szerkesztését illetőleg: annak fő részét politikai **viták**, értekezések, ugynevezett vezérczikkek, országgyülési, bel- és külföldi szemlék, polemiák, apróbb észrevételek s megjegyzések — mindannyi eredeti — czikkek, mulattató, de irányzatos **tárczai** közlemények foglalandják el; azonban oly, kivált vidéki olvasókra való tekintetből, kik csupán ez egy lapot ohajtják járatni, tartalmaz **hirrovatokat** is, melyekben a bel- és külpolitikai, társadalmi ügyek terén felmerült hireket, a legrövidebb foglalatban, de semmi érdekeset ki nem hagyva, veendi az olvasó.

Előfizetési föltételek:

postai széthüldéssel vagy Budapesten házhoz hordva

Évnegyedre (julius—szeptember) . . . . **2** frt.
Félévre (julius - deczember) . . . . . **4** „

Kiadja és nyomatja a „**Franklin-társulat**“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utcza 4-ik szám)

Budapest, junius 28-án 1874.

26-dik szám. | **ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK:** a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. | **XXI. évfolyam.**

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Haasenstein és Vogler**, Wallfischgasse Nr. 10, **Mosse R.** Seilerstätte Nr. 2 és **Oppelik A.** Wollzelle Nr. 22.

SZILÁGYI PÁL.

1790—1874.

Ismét legördült a függöny egy, a haza és élet szinpadán hiven és nemesen eljátszott mellékszerep fölött; s a szinész, a ki két szóból álló kisszerepében oly művészileg s annyiszor megtapsolva mondá: »Nem játszom«, most már komolyan, s nem betanult szerepből határozta rá magát, hogy nem játszik többé. Szilágyi Pál, a nemzeti szinészet legrégibb bajnokai egyike, 1807 óta szinész, a nemzeti szinház megnyitása (1837) óta annak folyvást tagja, 1854 óta nyugdijazott, 1863 óta pedig jubileált tagja, — a folyó hó 19-én az élet szinpadáról is leszállt s a koporsó függönye legördült fölötte, ama komor szinfalak megé tünvén el, hol taps nem, csak könyek kisérik.

Szilágyi Pál (szilágysomlyói és horogszegi) 1790. szeptemb. 9-kén született Budán. Apja, szintén Pál, gazdatiszt és jómódu ember volt s fiait tanittatta és némi örökséget is hagyhatott reájok. Három fia közül Ferencz tanári pályán működött (de nem az erdélyi két Szilágyi Ferencz egyike,) — a másik: István gombkötő mester s Pest városának eskiidt (százas) polgára, nagy tekintélyü és vagyonu ember volt, ki, egyenes utódai nem maradván, tetemes alapitványok s jótékony hagyományok által tette nevét örökre emlékezetessé.

Pál Budán végezte iskoláit. Még tanuló gyermek volt, 12—13 éves, mikor anyai nagybátyja, a magyar nemzeti szinészet történetében uttörő szerepet játszott Kelemen László, nálok levén látogatóban, a fogékony gyermek előtt annyit beszélt az állandó szinészet megalapitására elkövetett lépéseiről s kitartó fáradozásairól, s oly lelkesedést költött be a szinművészet iránt, hogy a fiu már akkor fölfogadta nagybátyjának, hogy szinész lesz, s nem nyugszik meg addig, mig állandó szinház s biztositott jövőjü szintársulat nem lesz Pesten. Fogadását meg is tartotta. S bár szülői váltig ellenezték s kivált édes anyja könyek közt igyekezett lebeszélni róla, — hisz abban az időben a szinészt még csak kaszakapa-kerülőnek nézték és megvetett páriának, és nem volt rá eset, hogy élhető módu s némi tanultsággal is biró fiatal ember e kétségbeesett pályára szentelje magát: Szilágyi Pál, mikor a logikát végezte, 16 éves korában, 1806-ban fölcsapott szinésznek. Természetesen vándor szinésznek, mert akkor (még vagy harmincz évig) nem is volt más a hazában.

Nevével először az 1807-diki pesti országgyülés alkalmára Erdélyből kiszármazott s Szegedről ide fölrándult társaságnál találkozunk, melynek igazgatását a derék Vida László vállalta el. A társaság nevezetesebb tagjai, voltak Sáska és Sáskáné, Jancsó István, Déri s a későbbi Dériné, még ekkor Széppataki Johanna. Itt volt Szilágyi Pál is, fiatal, 17 éves ifjoncz még,

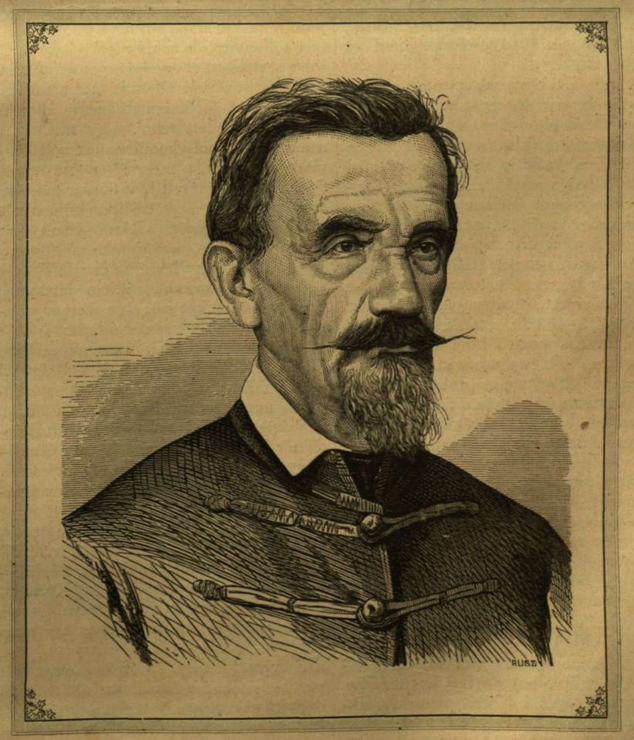

SZILÁGYI PÁL.